



Digitized by the Internet Archive
in 2025

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
2400 RIDGE ROAD
BERKELEY, CA 94709

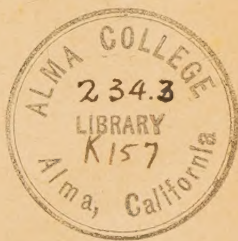
DE GRATIA SANCTIFICANTE.

AUCTORE

JOANNE KATSCHTHALER,

S. THEOL. DOCTORE, CANONICO CAPIT. METROPOL. SALISBURG., CONSILIARIO CON-
SISTOR., NECNON SEMINARII PRESBYT. SALISBURG. DIRECTORE.

EDITIO TERTIA.



SALISBURGI 1886.

SUMPTIBUS MATTH. MITTERMÜLLER.

4703

Benevolus lector me excusatum habeat, quod in hoc qui offertur tractatu tam multa in notis seu infra lineam exhibuerim. Cujus rei ratio est ea, quod hic tractatus depromptus est ex tomo III. meae Theologiae dogmaticae specialis, in qua exaranda mihi hunc scopum praefixit, ut inserviam et iis qui addiscendis Theologiae dogmaticae elementis operam dant, et iis qui postquam Theologiae cursum absolverunt, accuratiorem ac uberiolem fidei veritatum cognitionem sibi comparare student. Quamobrem in ipso textu, supra lineam, dogmatica elementa tamquam in compendio obtuli, infra lineam autem seu in notis, uberiolem rei dogmaticae expositionem.

Oeniponti, festo s. Josephi, 1880.

Katschthaler.

Articulus I.

Varia nomina gratiae sanctificantis.¹⁾

Haec gratia appellatur a. *sanctificans*, quia prae- Varia nomina.
cipuus ejus effectus est sanctum efficere illum, cui haec gratia
inhaeret, sicut calor corpori inhaerens hoc reddit calidum;
b. *justificans*, quia, sicut calor expellit frigus, ita gratia haecce
expellit peccatum et hominem essentialiter inclinat ad omne
opus bonum; c. *habitualis*, quia non consistit in motione Dei
transeunte ad *actus* quosdam salutare in homine et cum ho-
mine efficiendos, sed in statu perdurante, in habitu animae
superaddito eique inhaerenti, per Spiritum sanctum effecto.
Nominatur etiam d. *adoptio*, quia facit filios Dei adoptivos, se-
cundum *Rom.* 8, 15.: „Accepistis Spiritum adoptionis filiorum,
in quo clamamus: Abba (Pater).“ Ob eandem rationem gratia
dicitur e. (I. *Joann.* 3, 9.) *semen Dei*, quatenus per illam nascimur
filii Dei, et consortes efficimur divinae naturae; f. *pignus haere-*

¹⁾ Operae pretium est, ut clerici plene noverint et frequenter doceant, quam pretiosa et maxima sint dona, quae Deus, gratiam sanctificantem hominibus infundendo, elargitur; quam divina adjumenta habeant justificati contra peccatum, ut relapsus caveant et bonis operibus abundant. Inde hunc de gratia sanctificante tractatum ex theologia dogmatica nostra depromptum separatim edere decrevimus.

ditatis; cum gratia sanctificans sit titulus quoddam jus tribuens ad gloriam coelestem: „Si . . . filii, et haeredes: haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi.“¹⁾ Sunt et alia hujusmodi nomina, quibus gratia sanctificans designatur, e. gr. *amicitia Dei*, *unio cum Deo*, etc.

Articulus II.

Errores.

Errores.

Juvabit, ut, quid sit gratia sanctificans, plenius habeatur, paucis annotare, quae in Dogm. t. 3. p. 18. sqq. in exponendis erroribus diximus, nempe, quid gratia sanctificans *non* sit. Ordine ergo chronologico indicabo illos, qui in ea definienda errarunt.

Pelagiani, si passim de gratia justificante loquuntur, eam intelligunt solummodo remissionem peccatorum sine caritate, quae per Spiritum sanctum in nobis diffunditur, ut contestatur s. Augustinus.²⁾

Reformatores saeculi 16. de gratia sanctificante, si eam secundum suum *effectum* considero, idem fere docent, quod *Pelagiani*, imo aliquid minus, cum statuunt, peccata justificatione non tolli sed obtegi tantum.³⁾ De gratia sanctificante spectata quoad *essentiam* docuerunt, eam non esse qualitatem sed potius substantiam, nempe justitiam et sanctitatem ipsius Dei constituentem hominem justum et sanctum. Osiander eam comparat cum luce solari, quae nihil est aliud, quam

¹⁾ *Rom.* 8, 17. Cfr. et *Ephes.* 1, 14.

²⁾ De gratia Christi, c. 30. Migne, *Patrol.* t. 44. p. 375. (Hoc opus deinceps sola littera M. indicabitur.) Cfr. et Dogm. meam t. 3. p. 24. sq. — Cfr. et Stapleton, *Justific.* l. 5. c. 4. (Edit. Paris. 1582. p. 127.)

³⁾ *Protestantes*, praesertim veteres, saepe loquuntur etiam de renovatione hominis interna, de ejus sanctificatione, ejus cum Deo unione mystica (cfr. hujusmodi effata apud Rothe, Dogm., edit. a Schenkel ann. 1870. t. 2. par. 2. p. 250); attamen alio prorsus sensu, quam catholico, uti in Dogm. l. c. capite quarto uberius ostenditur. Ceterum lege de his, Rothe, l. c. t. 2. par. 2. p. 178. sqq., p. 249. sqq., p. 281. sqq.

ipsa praesentia solis. Lutherus et Calvinus docent, gratiam sanctificantem homini non afferre nisi externum Dei favorem et benevolentiam, qua homo dicitur Deo gratus et acceptus. *Iustum esse* iis nil aliud est quam, quod homini *imputetur* justitia, qua Deus vel qua Christus justus est. Gratia justificans secundum eos est mera peccatorum non-imputatio, mera declaratio, hominem esse justum, merus amor et favor externus, quo Deus indignos complectitur.¹⁾

Secundum Bajum justitia, qua justificatur per fidem impius, praecipue consistit in observatione mandatorum divinatorum, quae est operum justitia; non in gratia aliqua animae infusa, qua adoptetur homo tanquam filius Dei, et secundum interiorem hominem renovetur et divinae naturae consors efficiatur.²⁾

Ita etiam secundum Hermesium gratia sanctificans solummodo consistit in favore seu benevolentia, qua Deus propter Christi merita hominem tanquam gratum acceptet et paratus sit ad concedenda ei auxilia gratiae actualis.³⁾

Secundum Hirscherum gratia sanctificans non est donum animae superadditum sed continuum Spiritus s. auxilium, quo adjutus homo justitiam christianam continuo sectetur, seu, quod secundum Hirscherum idem est, quo homo constanter concupiscentiam rebellem refrenet atque devinceat et Deo adhaereat.⁴⁾

¹⁾ Cfr. Dogm. m. t. 3. p. 34. sqq. Cfr. Wallenburch, de Justificat. c. 7. sqq. (Coloniae Agripp. 1671. t. 2.); Wiest, Demonstr. dogm. t. 6. §. 23; Möhler, Symbolik §. 16. et alibi; ejusdem, neue Untersuchungen der Lehrgegensätze §. 34. Gotti, Theol. scholast. t. 2. tract. 6. de div. grat. qu. 3. dub. 2.

²⁾ Cfr. Dogm. m. t. 3. p. 41. Cfr. et Scheeben, Dogm. t. 2. p. 264. sqq.; praesertim p. 268.

³⁾ Cfr. Dogm. m. t. 3. p. 49.

⁴⁾ Cfr. Dogm. m. t. 3. p. 53. sq. — Hue pertinent et alii, qui simili modo, uti Hirscherus, gratiam sanctificantem seu justificationem confundunt cum statu cujusdam perfectionis, ad quem homo exercitio virtutum gradatim pervenit. — Quoad Güntherum lege Dogm. m. l. c. p. 54. sqq. Ad pleniorum hujusmodi errorum acquirendam cognitionem lege Kleutgen, Theol. d. Vorz. t. 2. nn. 163 sqq.; et postscriptum p. 719 sqq.; nn. 170 sqq. Item ea, quae in Dogm. n. l. c. p. 47. sq. ex Friedrich, Docum. ad illustr.

Articulus III.

Notio et natura gratiae sanctificantis.

Notio. Contra hos, quos recensuimus, errores theologi gratiam sanctificantem definiunt ut *supernaturale Dei donum permanenter inhaerens animae, quo homo immediate et formaliter justus efficitur, sanctus, Deo gratus, consors divinae naturae et filius Dei adoptivus, capax eliciendi opera meritoria vitae aeternae et ejusdem haeres.*

Natura. Naturam seu essentiam gratiae sanctificantis exponere possemus ita, ut de singulis, quae in definitione continentur, elementis speciatim ageremus.

Attamen aptius esse nobis videtur aliam exponendi viam ingredi, nempe sequentes statuere theses:

Est aliquid
supernaturale. *Thesis: Gratia sanctificans est aliquid supernaturale, quod vires et exigentias naturales cujuslibet creaturae prorsus superat.*¹⁾

De fide. Hoc omnino dogmaticae certum est; quod manifestum fit ex sententiis Baji²⁾ damnatis. Item concilium Vati-

conc. Vatic. et ex Conr. Martin, Omnium conc. Vatic. docum. coll., allegavimus. Apud Dr. C. Martin, l. c. p. 27. legitur: „Quare hoc quoque tenendum et ab omnibus Christi fidelibus profitendum est, sanctificantem gratiam, qua Deo conjungimur, non in externo tantum favore Dei consistere, neque in actibus tantum praetereuntibus reperiri, sed permanens esse donum supernaturale, quod divinitus infusum animae inhaeret tam in adultis justificatis, quam in infantibus Baptismo regeneratis. Haec hominis per incarnatum Verbum renovatio illud est mysterium a saeculis absconditum, quo Deus, quae in primo Adam mirabiliter condiderat, mirabilius in secundo reformavit... Hinc etiam fit, ut illa, quam dicunt, vitae probitas, qua mandata Dei, quod ad operum substantiam pertinet, utcumque servantur, a justitia et sanctitate, quae operantem ad coeleste regnum perducit, longe distet.“

¹⁾ In quo supernaturalitas gratiae praecise consistat, dicit Billuart, de Gratia, diss. 4. art. 3. consecr.; Montagne, de Gratia, quaest. prooemial. art. 2., apud Migne, Curs. theol. compl. t. 10. p. 16. sqq.; cfr. et Dogm. m. t. 1. p. 461 sq.; 504 sq.; Scheeben, Dogm. t. 2. §. 162 sq.; §. 170; ejusdem, Natur und Gnade, c. 3. §. 5.

²⁾ Proposit. Baji 17; 23; 42; 69; apud Denzinger, Enchir. LXXXVI.

canum¹⁾ dicit: „Si quis negaverit, gratiam sanctificantem donum esse supernaturale, . . . anathema sit.“

In ss. *Litteris* gratia sanctificans describitur ut aliquid, quo (*Joann.* 14, 23.) homo Deo intime unitur, quo homo (*II. Petr.* 1, 4.) consors fit divinae naturae, quo (*I. Cor.* 6, 19.) templum Spiritus sancti redditur, etc.: ea omnia autem sunt supra vires et exigentias totius naturae creatae et creabilis; ergo.

Allegamus solummodo effatum quoddam s. Cyrilli Alexandrini,²⁾ nempe: „Qui per fidem in Christum vocati sunt in adoptionem filiorum Dei, propriae quidem naturae vilitatem exuerunt, Deique honorantis gratia seu splendida quadam veste conspicui ad supernaturalem dignitatem evehuntur.“

¹⁾ In Schematibus Constit. dogm. Can. V. 3. (apud Conr. Martin, Omnium concil. Vatic. docum. Collect. p. 31). Cfr. et ea, quae a theologis pro concilio *Vaticano* delectis ad Schematum dogmaticorum caput 18. annotata sunt, apud Friedrich, Docum. ad illustr. concil. Vatic. t. 2. p. 62 sq. Hoc capite 18. (apud Friedrich, l. c. t. 2. p. 22.) leguntur haec: „Ita nobis propter merita Redemptoris non modo peccata remittuntur, nec solum morali rectitudine instruimur, quae naturae rationali congrua hanc intra suum duntaxat ordinem perficeret; sed interna gratia per inhabitantem Spiritum sanctum infusa regeneramur et renovamur, ut simus in Christo nova creatura, non secundum nostram justitiam, sed per illam, quae ex fide est Christi Jesu, quae ex Deo est justitia in fide. Haec renovatio est creaturae ad Dei similitudinem et societatem super omnes exigentias et vires naturae creatae exaltatio, atque ideo vere supernaturalis, ut per gratuitam adoptionem filii Dei nominemur et simus.“

²⁾ Lib. 1. in *Joann.* c. 9. M. ser. gr. t. 73. p. 154. Cfr. et eundem contra *Anthropomorph.* c. 2. M. ser. gr. t. 76. p. 1082; s. Bonavent. in 2. Sent. dist. 29. a. 1. qu. 1.

Liceat annectere, quae apud s. Thomam scripta leguntur, quaest. 27. de verit. a. 6.: „Oportet dicere, quod gratia sit in essentia animae perficiens ipsam, in quantum dat ei quoddam esse spirituale et facit eam per quandam assimilationem consortem divinae naturae;“ et *Summ. Theol.* p. 1. 2. qu. 112. a. 1.: „Bonum gratiae excedit omnem facultatem naturae creatae; cum nihil aliud sit, quam quaedam participatio divinae naturae, quae excedit omnem aliam naturam.“ *Ibidem*, qu. 113. art. 9. ad 2.: „Bonum gratiae unius hominis magis est quam bonum naturae totius universi.“

Ratio indolem gratiae sanctificantis supernaturalem colligit spectans ejus *originem*, ejus *effectum*, ejus *finem*. Ejus *origo* est Deus, gratiae auctor, qui est supernaturalis sensu eminenti; gratiae *effectus* principalis, uti infra demonstrabitur, est participatio divinae naturae, ut in se est; ejus *finis* est Deus, ut videndus in se, et beatificans objectum. Ergo, cum res, quid sit, ex ejus origine, effectu et fine dignoscatur, etiam gratia sanctificans aliquid supernaturale esse debet, prouti aliquid supernaturale est ejus origo, ejus finis, ejus effectus.

Estne gratia sanctificans *Deus ipse*? Deus primarie est aliquid supernaturale, aliquid elevatum super totam naturam creatam et creabilem quoad omnia, quae in natura creata et creabili reperiuntur, et reperiri possunt.

Estne gratia sanctificans quoddam *divinum attributum*. Dei justitia, ejus sanctitas, qua induimur, et qua peccata nostra coram oculis Dei quasi obteguntur? Estne favor Dei, quo nobis peccata remittit nosque gratos acceptat,¹⁾ et paratus est ad gratiae actualis auxilia nobis concedenda?

¹⁾ Cfr. Kleutgen, Theol. d. Vorz. t. 2. n. 170 sqq., qui dicit: „Wenn ein Verbrecher vom Fürsten begnadigt wird, so wird sein Zustand verändert; er steht vor dem Gesetz nicht mehr als schuldig und strafwürdig da. Der Diener, welcher zum Sohne angenommen wird, tritt zu seinem Herrn in ein ganz neues Verhältniss. Aber die Gnade, welche dieses neue Verhältniss und jenen veränderten Zustand hervorbringt, ist nur in dem begnadigenden Fürsten und dem zum Kinde annehmenden Herrn, ein Beschluss nemlich ihrer Güte. Dürften wir also nicht so von der christlichen Rechtfertigung denken? Die heiligmachende Gnade, ihre Ursache wäre dann ein in Gott fortdauernder Beschluss seiner Güte, in Folge dessen wir in seinem Gerichte nicht mehr als strafwürdig, sondern als gerecht und unschuldig, nicht mehr als Feinde, sondern als Freunde, nicht mehr als Knechte, sondern als Kinder erfunden würden. Wir haben schon gezeigt, dass auch das blosse Wohlwollen Gottes, seine Huld und Liebe in einem wahren Sinne des Wortes Gnade genannt werden kann. Bringt also dieses Wohlwollen jene Veränderung hervor, dass wir aus strafwürdigen Knechten wohlgefällige Kinder werden; so scheint ihm nichts von dem abzugehen, was bis jetzt von der heiligmachenden Gnade bewiesen wurde.“ — Lege etiam ea, quae apud Kleutgen l. c. sequuntur, et quibus sententia praefata firmissimis argumentis refutatur.

Et, quum sanctificatio vi appropriationis speciali quadam ratione Spiritui sancto adscribatur, uti jam infantuli, doctrina christiana leviter tincti, profitentur verbis: *Pater me creavit, Filius me redemit, Spiritus sanctus me sanctificavit*: estne gratia sanctificans *ipse Spiritus sanctus*, quatenus in justo habitat, atque in eo actus divinae dilectionis *immediate* efficit? ¹⁾

¹⁾ De singulari Petri Lombardi sententia (in libr. 1. dist. 17), secundum quam, uti nonnulli theologi eam intelligunt, gratia sanctificans a Spiritu sancto non realiter esset distincta, lege s. Thomam, Summ. Theol. p. 2. 2. qu. 23. a. 2, ubi dicitur: (Petrus Lombardus) „ponit, quod caritas non est aliquid in anima, sed ipse Spiritus sanctus mentem inhabitans. Nec est sua intentio, quod iste motus dilectionis, quo Deum diligimus, sit ipse Spiritus sanctus; sed, quod iste motus dilectionis est a Spiritu sancto non mediante aliquo habitu, sicut a Spiritu sancto sunt alii actus virtuosi mediantibus habitibus aliarum virtutum, puta habitu fidei aut spei aut alieujus alterius virtutis. Et hoc dicebat propter excellentiam caritatis.“ Vega, in *Trident.* l. 7. c. 24. scribit: „Et si bene perpendamus verba Magistri, liquidum sane erit, ad actus caritatis illum existimasse Spiritum sanctum immediate per se et absque ullo habitu concurrere; sed nunquam potest satis ex eo constare, an etiam crediderit, per ipsum Spiritum immediate et absque ullo habitu nos esse justos et Deo acceptos ad vitam aeternam.“ — Lombardus igitur dixisse videtur, Spiritum sanctum in anima justii locum habitus caritatis gerere, eumque hominem ad actus caritatis immediate excitare. Attamen etiam haec opinio a plurimis theologis ut singularis habita et rejecta est.

Sententiam Petavii de hac re, Lombardi sententiae aliquatenus affinem, lege apud Petav., de Trin. l. 8. c. 4. Qua re differant sententiae, lege apud Mazzella, de Gratia, n. 910. sqq.

Liceat etiam, quid Laurent. Berti de hac quaestione sentiat, annotare. Scribit (Disciplin. theol. l. 19. c. 1. n. 4): „Gratiam habitualement, consideratam ex *parte Dei*, esse Spiritum sanctum in nobis habitantem et Deum ipsum in nobis communicatione Spiritus sancti permanentem; et si consideretur ex *parte nostri*, esse caritatem per Spiritum sanctum in cordibus nostris diffusam; non caritatem illam, quae est a Spiritu sancto solum movente, et quae est sanctae dilectionis inspiratio, sed caritatem, quae est a Spiritu sancto inhabitante et quae est animae habitudo, . . . per quam Deo cari et Dei amici vere nominamur et sumus . . . Inherentem justitiam nos quidem caritatem appellamus, quam etiam habitum recte dicimus, in quantum est permanens in anima decor, spiritualis vita et justitiae indumentum.“

Gratia sanctificans non est Deus ipse, non est ipse Spiritus sanctus, non est justitia et sanctitas, qua Deus ipse justus et sanctus est, non est pure favor Dei externus; sed est *aliquid a Deo effectum*.

Thesis: Gratia sanctificans est aliquid ex speciali¹⁾ Dei dilectione descendens, aliquid a Deo effectum et realiter ab eo distinctum justisque internum.

Thesis de fide.

Thesis est de fide, pronuntiatur enim, si omittimus effata concilii *Viennensis*, quae mox proferentur, concilio *Tridentino*²⁾ verbis: „Si quis dixerit, homines justificari vel sola imputatione justitiae Christi, vel sola remissione peccatorum exclusa gratia et caritate, quae in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur atque illis inhaereat: aut etiam gratiam, qua justificamur, esse tantum favorem Dei; anathema sit.“ Addimus etiam effatum concilii *Vaticani*:³⁾ „Si quis dixerit, justificationem non esse nisi remissionem peccatorum; aut gratiam sanctificantem non esse nisi favorem, quo Deus hominem tanquam gratum acceptet paratusque sit ad gratiae actualis auxilia concedenda; anathema sit.“

Probatur 1. ex ss. Litteris.

Quoad s. *Scripturam* provocamus hoc loco solummodo ad I. *Joann.* 3, 9., ubi dicitur, in eo, qui ex Deo natus, qui igitur justificatus est, *semen Dei* esse; quo verbo diserte aliquid a Deo distinctum hominique internum indicatur. Plura hujusmodi s. *Scripturae* effata thesibus sequentibus afferemus.

2. ex ss. Patribus.

Etiam ex ss. *Patrum* effatis hoc loco unum alterumve solummodo allegamus, cum mox copiosius de hac

¹⁾ Licet *dilectio Dei*, qua suas creaturas diligit, in se una sit, nempe, actus immanens divinae voluntatis; ex parte tamen effectus distinguitur in *generalem* et *specialem*. *Prima* est, qua secundum illud *Sap.* 2. *diligit omnia, quae sunt*, ex qua procedunt in creaturis bona naturalia, et communia, ut esse, vivere, et alia, quae ad naturam pertinent. *Alter*a est, qua speciatim aliquem diligit: et ex hac procedunt ad salutem aeternam conducentia. Hanc hoc loco intelligimus.

²⁾ Sess. 6. can. 11.

³⁾ In Schematibus Constit. dogmat. Cann. V. 2. (apud C. Martin, Omnium concil. Vatie. docum. Collect. p. 31).

re dicendum sit. Scribit s. Augustinus¹⁾ ad illa verba *Rom.* 3, 21. *Justitia Dei manifestata est*: „Non dixit justitia hominis vel justitia propriae voluntatis, sed justitia Dei; non qua Deus justus est, sed qua induit hominem, cum justificat impium.“ Item paulo post, allatis ejusdem s. Pauli verbis (*1. c. v. 22.*) *Justitia autem Dei per fidem Christi*, subjungit: „Sicut autem ista fides Christi dicta est, non qua credit Christus, sic et illa justitia Dei, non qua justus est Deus. Utrumque enim nostrum est; sed ideo Dei et Christi dicitur, quod ejus nobis largitate donatur.“ Denique ibidem *c. 32.* ait: „Haec est justitia Dei, quam non solum docet per legis praeceptum, verum etiam dat per Spiritus donum.“

Per gratiam sanctificantem homo fit objectum congruum divinae dilectionis supernaturalis et in ordine ad finem supernaturalem; ergo in homine a Deo poni debet aliquid internum, quo in tali ordine sit bonus, Deo gratus et a Deo amabilis.²⁾

Gratia sanctificans ergo, uti ex lucusque dictis constat, est aliquid a Deo realiter distinctum, aliquid ab eo effectum.³⁾

¹⁾ De Spirit. et Litt. c. 9. n. 15 sqq.; M. t. 44. p. 209 sqq. — Cfr. Gotti, Theol. scholast. de divin. Grat. tract. 6. qu. 3. §. 2. (t. 2. p. 279 sq.).

²⁾ Haec est differentia inter amorem Dei, et amorem hominis, quod amor Dei facit bonum id, quod amat; amor autem hominis supponit bonitatem in eo, quod amat, vel in toto, vel in parte. Cfr. s. Thom. Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 110. a. 1; contra Gentes, 1. 3. c. 155; qu. 27. de verit. art. 1.

Gotti, l. c., ut hanc rationem magis explicet, addit: Peccatorem, quem Deus noviter justificat, noviter Deus diligit, quem antea oderat, juxta illud *Sap.* 14, 9: *Odio sunt Deo impius, et impietas ejus.* Et ita, qui Deo erat odibilis, fit a Deo diligibilis; ergo aliquid in eo requiritur, quo de non diligibili fiat diligibilis a Deo, seu de non dilecto transeat ad esse dilectum in ordine ad finem supernaturalem vitae aeternae; sed hoc non potest fieri aliqua mutatione se tenente ex parte Dei, quia Deus est immutabilis; ergo fit per mutationem se tenentem ex parte peccatoris acquirentis aliquod bonum, qui fiat objectum congruum dilectionis supernaturalis Dei.

³⁾ Illud a Deo effectum non esse substantiam, sed esse aliquid

Huiusmodi autem gratuita Dei voluntatis effectus dupliciter intelligi possit. *Uno modo*, in quantum anima hominis a Deo movetur ad aliquid cognoscendum, vel volendum et agendum; et hoc modo gratuitus Dei effectus in homine est *motus* quidam animae; actus enim moventis in moto est motus. *Alio modo* adjuvatur homo ex gratuita Dei voluntate, secundum quod aliquod permanens donum a Deo animae infunditur.

Estne ergo illud a Deo effectum aliqua gratia actualis jugiter in hominem influens? Estne gratia sanctificans continuum Dei seu Spiritus s. adjutorium, quo homo ad ducendam vitam morigeram constanter movetur, quo, virtutem continuo exercens et praesertim concupiscentiam rebellem refrenans, ad statum perfectionis christianae gradatim transit?

Ut removeamus cogitationem, gratiam sanctificantem praeter illud, quod peccata deleat, non esse nisi gratiam actualem perenniter in animam influentem, dicimus, *gratiam sanctificantem esse aliquid fixum, animae permanenter inhaerens, et quidem inhaerens per modum qualitatis seu formae spiritualis.*

Hanc sententiam, quo magis clarescat ejus vis, in duas sequentes theses dissolvimus. Jam ab exordio autem annotare volumus, eas quoad rem idem valere et nonnisi secundum rationem aliquatenus differre.

Est aliquid in anima physice permanens. *Thesis: Gratia sanctificans est aliquid in anima physice permanens, seu animae physice et permanenter inhaerens.*

Thesis explicatur. *Physice inhaerens*, inquam, ut excludam moralem gratiae permansionem. Dicitur *physice* permanere, si gratia sanctificans est aliquid physicum, in sua physica

accidens, quod animae superadditur, non uberius demonstrabimus. Sufficiat id indicasse. Cfr. Suarez, de Grat. l. 6. c. 2. n. 2.; Gotti, l. c. qu. 3. dub. 2. — Item in quaestionem, utrum illud accidens a Deo producatur creatione proprie tali, utrum divina potentia ex anima educatur, non uberius investigare volumus. Lectorem benevolum ablegamus ad ea, quae de hac re in Dogm. n. t. 3. p. 67. sqq. diximus. Ista etiam de gratia sanctificante mutatis mutandis valent.

existentia perseverans et sic animae inhaerens. Dicitur *moraliter* permanere, si gratia sanctificans esset gratia actualis, quae sine intermissione moveat animam iusti eamque reddat fecundam.

Sententia, de cuius gradu certitudinis thesi se- Thesis certis-
sima.
quenti copiosius disseretur, est certissima, haud obscure enim, ut omittam Ecclesiae documenta, quae ante saeculum 16. exstant, et quae item thesi sequenti afferentur, pronuntiatur concilio *Tridentino*¹⁾ verbis: gratiam et caritatem in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundi *atque illis inhaerere*. Addimus etiam canonem concilii *Vaticani*:²⁾ „Si quis negaverit, gratiam sanctificantem donum esse supernaturale permanens, et in anima inhaerens; anathema sit.“

¹⁾ Sess. 6. can. 11. supra p. 10. a nobis allegato.

Lege etiam ejusdem concilii *Tridentini* sess. 5. decretum de peccato originali, et istos locos ex sequentibus sessionibus (c. gr. sess. 6. cap. 3. et 7., sess. 7. can. 7.), in quibus docetur, etiam *parvulis* infundi gratiam, qua iustificentur, et Baptismo non solum remitti peccata, sed conferri gratiam omnibus non ponentibus obicem; nam et his locis, quid Patres concilii de hac re sentiant, clare pronuntiatur. Gratia enim, quae datur *infantibus*, nequit consistere in actibus virtutum continuis, neque in gratia actuali, quae jugiter influat in animas eorum, quum tam actuum salutarium quam actualis gratiae infantes incapaces sint. Ergo necesse est, eam consistere in aliquo dono ab actibus et actuali gratia distincto, et quidem in dono permanente, cum, suscepto Baptismo, infantes permaneant iusti per donum sibi intrinsecus inhaerens. Justitia autem una eademque est quoad essentiam in infantibus et in adultis. Ergo ex mente concilii gratia sanctificans etiam in *adultis*, ergo gratia sanctificans universe aliquid in anima physice permanens esse debet. Cfr. Vega, in Trident seu de Justificat. l. 7. c. 24.

Non inficiamur quidem, concilium *Tridentinum* sententiam, gratiam sanctificantem esse aliquid *physice* in anima permanens, *disertis verbis* non exprimere; attamen certe locis allatis aequipollenter id enuntiavit. Cfr. insuper sess. 6. capp. 10. 11. et 16., ubi docetur: gratiam sanctificantem infundi, animae inhaerere; eam conservari in homine, augeri; justum posse eam amittere; eam esse sicuti stolam, quam Adam sibi et nobis perdidit, quam candidam et immaculatam conservare jubentur renati, ut eam perferant ante tribunal Jesu Christi et habeant vitam aeternam.

²⁾ In Schematibus Constit. dogmat. Cann. V. 3. (apud Conr. Martin, Omn. concil. Vatic. docum. Collect. p. 31.).

Probatur 1. ex
ss. Litteris.

S. *Scriptura* hanc veritatem omnibus iis locis in-
dicat, quibus gratiam justificationis seu gratiam sancti-
ficantem exhibet sub symbolis *seminis, vitae, sigilli, lucis, pignoris, inunctionis, splendidae vestis, stolae*; ¹⁾ quae symbola ideam alicujus doni in justificati anima *permanentis* et quidem *physice* permanentis, ergo ab actibus distincti, insinuant. Hue pertinent etiam ii loci, quibus edicitur, Deum in justificato *manere, in eo habitare*; ²⁾ mansio enim et inhabitatio significant aliquid permanens, aliquid a motione transeunte, prouti est in gratia actuali, distinctum.

2. ex ss. Pa-
tribus.

Simili modo etiam ss. *Patres* de gratia sancti-
ficante loquuntur. S. Ambrosius scribit: ³⁾ „Accepisti post

¹⁾ E. gr. I. *Joann.* 3, 9: „Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam *semen ipsius in eo manet*“; *Ephes.* 5, 8: „Eratis enim aliquando tenebrae, nunc autem *lux* in Domino“; *Joann.* 6, 58: „Sicut misit me vivens Pater et ego vivo propter Patrem: et qui manducat me, et ipse *vivet* propter me“; 10, 10: „Ego veni, ut vitam habeant, et abundantius habeant.“ Cfr. et II. *Cor.* 1, 21. Cfr. de hisce locis Kleutgen, l. c. n. 173 sqq. Scheeben, Herrlichkeiten der göttlichen Gnade, I. 1. c. 10.

²⁾ *Joann.* 14, 23: „Ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus“; I. *Cor.* 6, 19: „An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, et non estis vestri“? Cfr. Kleutgen, l. c.; Mazzella, l. c. n. 937.

³⁾ Lib. de mysteriis c. 7. M. t. 16. p. 399; item Hexaemer. l. 6. c. 8. M. t. 14. p. 260: „Utrum igitur secundum corpus, an secundum animam justificatio tibi conferri videatur, quaeso, respondeas. Sed dubitare non potes, cum justitia, unde justificatio derivata est, mentis utique non corporis sit. *Pictus es ergo, o homo, et pictus a Domino, Deo tuo.* Bonum habes artificem atque pictorem. Noli bonam delere picturam, non fucio sed veritate fulgentem, non cera expressam sed gratia“; de Spirit. s. lib. 1. c. 6. M. t. 16. p. 723.: „*Signati* ergo Spiritu a Deo sumus. Sicut enim in Christo morimur, ut renascamur; ita etiam Spiritu signamur, ut splendorem atque imaginem ejus et gratiam tenere possimus: quod est utique spiritale signaculum. Nam etsi specie signemur in corpore, veritate tamen in corde signamur; ut Spiritus exprimat in nobis imaginis coelestis effigiem.“ S. Augustinus, in Epist. ad Parthos, tract. 3. n. 12. M. t. 35. p. 2004. scribit: „*Unctio* invisibilis caritas illa est, quae, in quocunque fuerit, tanquam radix illi erit, quamvis ardente sole arescere non potest.“ Cfr. et ea, quibus jam s. Cyprianus effectus gratiae Baptismo acceptae describit,

haec vestimenta candida, ut esset indicium, quod exueris involuerum peccatorum, indueris innocentiae casta velamina.“

Ratio ipsa sententiam, gratiam sanctificantem non 3. ex ratione aliquid *moraliter* sed *physice* in anima permanens esse, sensu supra exposito, colligit inde, quod, uti jam indicavi, etiam parvuli, et, qui iis aequiparantur, amentes, etc., gratiam sanctificantem accipiunt; item inde, quod iusti in somno, aut in delirio gratiam sanctificantem non amittunt. Cum neque isti, neque illi ad actum salutarem efficiendum idonei sint, certe non per motionem transeuntem a Spiritu sancto moventur.¹⁾

Thesis: Gratia sanctificans est aliquid animae in- Est quaedam
forma seu
qualitas.
haerens per modum qualitatis seu, ut accuratius rem pronuntiem, est forma quaedam spiritualis, quae animae superadditur eique novum esse tribuit; seu, ut alii hanc rem designant, gratia sanctificans est habitus non quidem operativus sed entitativus,²⁾ qualitas inhaerens ad modum habitus.

vitam novam Baptismo susceptam cum vita naturali comparans; nempe (Epist. 1. ad Donat. 4. M. t. 4. p. 200.): „Postquam undae genitalis auxilio superioris aevi labe deteresa, in expiatum pectus serenum ac purum desuper se *lumen infudit*, postquam, coelitus spiritu hausto, *in novum me hominem nativitas secunda* reparavit, mirum in modum protinus confirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa, facultatem dare, quod prius difficile videbatur, geri posse, quod impossibile putabatur, ut esset agnoscere terrenum fuisse, quod prius carnaliter natum delictis obnoxium viveret, Dei esse coepisse, quod jam Spiritus s. animaret.“

Ne dicas, in huiusmodi locis ss. Patrum sermonem esse de *moralis* hominis renovatione, quae pedetentim per ipsius hominis, qui cum gratia actuali cooperatur, emendationem fit. Nam, etsi nonnullis effatis etiam haec moralis renovatio una significetur, tamen aperte alia praecipuis intellecta est, quae huius moralis existit fundamentum et radix; quod primo horum effatorum intuitu cognoscitur. Insuper ista ss. Patrum verba, quae de *infantulis* baptizatis agunt, alio sensu explicari prorsus nequeunt. Ceterum cfr. et Kleutgen, l. c. n. 177.

¹⁾ Item gratia sanctificans etiam in ejusmodi generis hominibus (ex opere operato) *augeri* potest, quod in hypothesis praedicta impossibile foret. — Ceterum lege etiam rationes, quae ad thesim sequentem afferentur.

²⁾ Distingendum est enim inter habitus *entitativos*, ut ajunt, et *operativos*. Illi determinant *substantiam* in se ipsa ad bene vel male

Thesis, quae cum priori quodam respectu eadem est cumque nonnisi magis determinat, est certissima; ¹⁾

se habendum, seu determinant ad bene vel male *essendum*: hi disponunt *potentias* ad bene vel male operandum et proprie dicuntur *virtutes*, si sint boni; *vitia*, si sint mali. — Ceterum de habitibus lege etiam infra art. 5.

Cfr. s. Thomam, Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 110. a. 2. Capponi a Porrecta, Elucidationes formales ad Summ. s. Thomae, in hunc locum (*Venet.* 1596. t. 2. p. 736); Suarez, de Grat. l. 6. c. 1. n. 4; c. 12. n. 3 sqq.

¹⁾ Ut manifestum sit, quisnam hujus et prioris quoque sententiae sit gradus certitudinis, atque, ut hujus veritatis *historia* aliquatenus indicetur, liceat quaedam annotare.

Ante concilium Tridentinum hae sententiae certe non erant de fide. *Innocentius III.*, ineunte saec. 13. cap. Majores, titul. de baptism., refert oppositas theologorum sententias circa Baptismum parvulorum; alii nempe contendebant in parvulis originale quidem peccatum remitti, sed *fidem aut caritatem aliasque virtutes non infundi*; alii contra asserebant, *dimitti peccatum et virtutes infundi habentibus illas quoad habitum, non quoad usum*. Cui posteriori sententiae videtur adhaerere summus Pontifex. Clarius concilium *Viennense*, ann. 1312. de summa Trin. et fide cathol., de hac re loquitur, nempe: „Quantum ad effectum Baptismi in parvulis, reperiuntur quidam Doctores theologi opiniones contrarias habuisse; quibusdam ex ipsis dicentibus, per virtutem Baptismi parvulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri; aliis econtra asserentibus, quod et culpa eisdem in Baptismo remittatur, et virtutes ac gratia informans infundatur quoad habitum. Nos... opinionem secundam tanquam probabiliorem, et dictis Sanctorum ac Doctorum modernorum Theologiae magis consonam et concordem, sacro approbante concilio, duximus deligendam.“ Concilium *Tridentinum* abstinnit a voce qualitatis seu *habitus*. Attamen animadvertenda sunt, quae scribit Pallavicini, Hist. concil. Trid. l. 8. c. 14. n. 3: „Denique observare par est, mentem concilii fuisse statuere speciatim habitum infusum justitiae et non generatim meram internam justitiam, nihil definiendo, eane sit actus an habitus, uti placuit Gabrieli Vasquez. Quod exploratum mihi fit; quoniam quibusdamulantibus, ut expressius declararetur, fieri justitiam per habitum infusum, delecti Patres ad id responderunt: Id satis explicari per vocem *inhaeret*, quae stabilitatem significat et habitibus, non actibus congruit.“ — Lege et Dogm. m. t. 3. cap. 4. art. 2., de causa justificationis nostrae *formali*, ubi ex Vega, Justific. l. 7. c. 24. ea, quae huc pertinent, allegantur. Cfr. etiam concilii *Tridentini* sessionis 6. cap. 7. et can. 11 Catechismus *Romanus* (Par. 2. c. 2. n. 50) habet:

etenim gratia sanctificans aliquatenus jam ab *Innocentio III.*, et clarius a concilio *Viennensi* proponitur ut *informans*, i. e. formam dans; denique concilio *Tridentino* edicatur, gratiam sanctificantem justo *inhaerere*, quod verbum formam animae superadditam simul significare videtur.

Ex *veteri* Testamento s. Thomas¹⁾ huc refert Probatur 1. ex
ss. Scriptura.
Psalm. 103, 15.: „Ut exhilaret faciem in oleo;“ et

„Est autem gratia, quemadmodum *Tridentina* synodus ab omnibus credendum poena anathematis proposita decrevit, non solum, per quam peccatorum fit remissio, sed divina qualitas animae inhaerens.“

Theologi *post concilium Tridentinum* in eo, num sententiae: gratiam sanctificantem esse qualitatem, habitum: esse aliquid animae *physice* inhaerens, sint de fide nec ne, non consentiunt. Dom. Soto, l. 2. de natura et gratia cap. 17. et sqq., Melchior Canus, l. 7. de locis theologicis c. 2, et alii affirmant, id non sine ingenti temeritate posse negari, sed si negaretur, id diserte non esse contra fidem. Bellarminus, l. 1. de grat. et lib. arbitr., c. 3. Suarez, l. 6. de grat., c. 3. n. 6., affirmant, veritatem hanc (saltem quodam sensu) esse de fide, definitam a concilio *Tridentino*. Suarez scribit: „Censeo veritatem hanc esse definitam de fide a concilio *Tridentino*, saltem in hoc sensu, quod gratia, qua sumus permanentes iusti, est res aliqua creata, distincta ab actibus et, cessantibus illis, in homine permanens.“ — Similiter docuit etiam Vega (l. 7. in *Trident.* c. 24.; — lege Dogm. m. t. 3. c. 4. art. 2. de causa justificationis formali); et consentit Greg. de Valentia (2. part. disp. 4. qu. 3. p. ult.); ita censet etiam Ripalda (de Ente supern. disp. ult. n. 27.) cum aliis. Cfr. etiam inter recentiores Franzelin (de Deo Trino, thes. 43.), Murray (de Grat. disp. 9. n. 8.). Mazzella, l. c. n. 929. dicit: „Quare nemini dubium esse potest, ad doctrinam catholicam pertinere sententiam, quae asserit, gratiam sanctificantem esse donum physice permanens.“ — Si quis negaret, gratiam sanctificantem esse *habitum*, secundum Suarez (l. c. c. 8. n. 15.) „licet esset, temere dictum, non posset tamen ut haereticum damnari.“ Item Mazzella, l. c. n. 934. dicit: merito suaderi posse, gratiam sanctificantem esse *habitum* (nempe entitativum).

Ceterum lege etiam infra p. 22., ubi refertur, quid Theologi pro concilio *Vaticano* delecti de hac re dicant, et ipsi Patres *Vaticani* innuant; ut sic, quatenus nostro aevo de hac quaestione vigerit vigetque opinio, et hac ratione historia hujusce veritatis usque ad nostra tempora protracta habeatur.

¹⁾ Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 110. a. 2. Cfr. Capponi a Porrecta, Comment. cum elucidat. form. (Venet. 1596. t. 2. p. 737.) in hunc s. Thomae locum.

meliori ratione *Psalm.* 44, 8.: „Unxit te oleo lactitiae;“ quibus verbis indicatur, gratiam esse nitorem animae, sanctum conciliantem amorem. Nitor autem animae est quaedam qualitas, sicut et pulchritudo corporis. S. Scriptura *novi Testamenti* id indicat iis locis, quos jam citavimus, nempe, ubi gratia dicitur *semen, pignus, sigillum, fons*; haec enim nomina insinuant aliquod permanens, aliquam formam animae superadditam; item iis locis, ubi sermo est de *regeneratione, de nova creatione, quae fit in nobis per Spiritum sanctum.*¹⁾

2. ex ss. Patribus. Ss. *Patres* passim gratiam sanctificantem describunt ut formam spirituales, spirituales qualitates. S. Basilius²⁾ eam comparat cum *forma*, quae materiae dat esse specificum, item cum naturalibus hominum dotibus et dispositionibus, quae non semper in effectum abeunt, attamen in homine manent et eo ipso, quod in homine sunt, eum ex-

¹⁾ *Joann.* 3, 3. et 5.; 10, 10. *Tit.* 3, 5. 6. *Rom.* 8, 15. *Ephes.* 1, 5.; 4, 24. *Gal.* 6, 15. — Quoad explicationem horum s. Scripturae effatorum lege Kleutgen, *Theol. d. Vorz. t. 2. n. 173. sqq.*; item Kirschkamp, *Gnade und Glorie* (Würzburg, 1878). P. 25. sq. e. gr. apud Kirschkamp legitur: „Nun aber hat die Zeugung zu ihrem Terminus stets die Wesenheit des Dinges, und zwar liegt es im strengen Begriff des Gezeugten, dass es specifisch dieselbe Natur besitzt, wie der Zeuger. Hienach können wir eine eigentliche geistige Wiedergeburt des Menschen auch nur beginnen lassen in seinem tief innersten Wesen, in seiner eigentlichen Substanz, und es erhält nun hier der Mensch durch die geistige Wiedergeburt einen neuen habitus des Seins, der ihn der Gottheit im eminenten Maasse ähnlich macht.“

²⁾ De Spir. s. c. 26. M. ser. gr. t. 32. p. 179.: „Forma dicitur esse in materia, et potentia in eo, quod ejus capax est, et habitus in eo, qui secundum illum affectus est, aliaque hujus generis multa. Itaque, quatenus Spiritus sanctus vim habet perficiendi creaturam rationalem, absolvens illius fastigium, formae rationem obtinet. Nam, qui jam non vivit secundum carnem, sed Spiritu Dei agitur, ac Filius Dei nominatur et conformis imagini Filii Dei factus est, spiritualis dicitur. Et sicut cernendi vis est in oculo sano, sic operatio Spiritus in anima purgata. Eoque Paulus optat Ephesiis, ut oculos habeant illuminatos in Spiritu sapientiae. Et quemadmodum ars est in eo, qui illam adeptus est, ita gratia Spiritus in eo, qui recepit eam, semper quidem praesens, at non perpetuo operans.“

ornant. S. Cyrillus Alexandr.¹⁾ gratiam sanctificantem describit ut *formam divinam*, quae nos facit Dei imaginem; item ut sanctitatem supernaturalem, quae nobis secundum divinam imaginem communicata est; ²⁾ s. Augustinus, ³⁾ spectans ad infantulum baptizatum, dicit eam esse velut „quandam *scintillam sopitam*, excitandam aetatis accessu;“ Ammonius⁴⁾ eam appellat quandam *divinam qualitatem*.

¹⁾ In Isai. l. 4. or. 2. M. ser. graec. t. 70. p. 935.: „Formatur enim homo simpliciter, nempe de terra, quemadmodum primus parens Adam. Formatur unusquisque in utero matris suae, et haec via terrae incolas ducit eo, ut sint essentiae participes. Formatur item in filium Dei, intelligibiliter informatus divinarum legum scientia, ad speciem effigiemque excellentem, quae virtutum ornatu in animis hominum inhaeret et insidet. Haec autem pulchritudo intelligitur spiritualis. Formantur etiam veluti in Christo per Spiritus s. participationem ad ipsius speciem . . . Formatur autem in nobis Christus, sancto Spiritu nobis *divinam quandam formam per sanctificationem et justitiam immittente*. Sic enim, sic in animis nostris elucet character substantiae Dei et Patris, reformante, ut dixi, s. Spiritu nos per sanctificationem in ipsum.“

Quae in hoc loco per partes exponuntur, generaliter, attamen prae-cise indicantur ab eodem s. Doctore, Homil. pasch. 10. M. ser. gr. t. 77. p. 618.: „Spiritus nos similes Christo reddit per *sanctificationis videlicet qualitatem* (διὰ τῆς ἐν ἀγιασμῷ ποιότητος): imago enim et facies veluti quaedam est Salvatoris nostri Christi, Spiritus divinam in nobis figuram per seipsum quodammodo exprimens.“

²⁾ Lib. 2. in Joann. (apud Kirschkamp, Gnade und Glorie, p. 24.): „Τὸν ἀγιασμὸν εἰδποιητὸν καὶ εἰδικερυμένον κατὰ χάριν πρὸς εἰκόνα τὴν θεϊαν καὶ ὑπερχόμιον.“ Cfr. et s. Gregor. Nyss., Hom. 2. in Cant. M. ser. gr. t. 44. p. 790.; s. Ambrosium, Hexaem. l. 6. c. 8. M. t. 14. p. 260.; cfr. supra p. 14. — Alia hujusmodi ss. *Patrum* effata, uti s. Hieronymi, s. Cypriani, etc., lege apud Vega, in Trident. l. 7. c. 24. ad finem.

³⁾ Contr. Julian. l. 1. c. 6. (apud Kirschkamp, l. c. p. 24.)

⁴⁾ In Caten. ad Joann. 14, 17. M. ser. gr. t. 85. p. 1489.: „Ὁσπερ τις θεϊότητος ποιότης ἐν ἡμῖν γίνεται, καὶ ἀπομένει διαπαντός ἐν τοῖς ἀγίοις, ὅταν δι' ἀρετῆς καὶ καθαρότητος τηρεῖν ἐν ἑαυτοῖς σπουδάσωσι τὴν χάριν.“ — Lege etiam s. Thomam, in 2. sent. dist. 26. qu. 1. ar. 1.; contra Gentes, l. 3. c. 155.; Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 110 art. 1. sqq. Liceat allegare, quae dicit s. Thomas, l. c. art. 2. ad 2.: „Omnis substantia vel est ipsa natura rei, cujus est substantia, vel est pars naturae, secundum quem modum materia vel forma substantia dicitur: Et quia gratia est supra naturam humanam, non potest esse, quod sit substantia aut

3. ex ratione. *Ratio* veritatem colligit inde, quod Deus creaturis naturalibus sic providet, ut non solum moveat eas ad actus naturales, sed etiam largiatur eis formas, quae sunt principia actuum. Ergo conveniens est, ut hujusmodi formae a Deo tribuantur etiam in ordine supernaturali.¹⁾

forma substantialis, sed est *forma* accidentalis ipsius animae. Id enim, quod substantialiter fit in Deo, accidentaliter fit in anima participante divinam bonitatem.“ Cfr. et ejusdem effatum, quaest. 27. de Verit. a. 6. supra p. 7. allegatum. Cfr. s. Bonaventuram, Brevil. par. 5. c. 1. (infra p. 27. allegat.) et c. 3. In 2. sent. dist. 26. a. 1. Doctor Seraphicus scribit: „Gratia, quae in gratificato ponitur, est aliquid creatum... Circa hanc quaestionem sapientes opinantur contrarium sapientibus... Actus (*gratiae*) quidam (intelligere videtur Petr. Lombardum aliosque Lombardum sequentes) comparaverunt ad gratiam sicut ad principium effectivum. Et quoniam Deus sufficit ad hos actus vel effectus perficiendos in rationali creatura, et solum Deum decent pro sua dignitate, et soli Deo sunt possibles pro sua difficultate; ideo dixerunt, quod donum creatum ponere ad hos effectus perficiendos in homine est superfluum et indecens et impossibile. Alii vero comparaverunt effectus praedictos ad gratiam, sicut ad *formam*; necessarium est enim, quod vivificatio et informatio ab aliquo sit, sicut ab efficiente, et ab aliquo sicut ab informante. Et quoniam nec est possibile, nec decens, Deum esse formam perfectivam alicujus creaturae; ideo praeter donum increatum, quod comparatur ad hos actus tanquam principium effectivum, conveniens est et opportunum ponere donum creatum, per quod *anima informetur*. *Hanc autem positionem praeferendam credo priori, tum, quia securior, tum, quia etiam rationabilior.*“

¹⁾ S. Thomas, Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 110. art. 2. — Billuart, de Justif. diss. 4. a. 2., allegat s. Thomae effata eaque ampliat dicens: „Non est conveniens, quod Deus minus provideat his, quos diligit, ad bonum supernaturale habendum, quam creaturis, quos diligit, ad bonum naturale habendum: Atqui creaturis naturalibus sic providet, ut non solum moveat eas ad actus naturales, sed etiam largiatur eis formas et virtutes quasdam, quae sunt principia tam radicalia quam proxima actuum, ut secundum seipsas inclinentur ad hujusmodi motus; et sic motus, quibus a Deo moventur, sint creaturis connaturales et faciles, secundum illud *Sap. 8. disponit omnia suaviter*: Ergo multo magis illis, quos movet ad consequendum bonum supernaturale aeternum, *infundit aliquas formas seu qualitates supernaturales*, secundum quas suaviter et prompte ab ipso moveantur ad aeternum consequendum: Ista autem formae supernaturales sunt gratia et virtutes infusae, *gratia ut principium radicale*

Articulus IV.

Effectus gratiae sanctificantis.

Summus ac praecipuus gratiae sanctificantis effectus, qui etiam alios in se continet, vel qui potius est eorum radix,

operationum supernaturalium, virtutes ut principium immediatum.“ Cfr. et Kleutgen, Theol. d. Vorz. t. 2. n. 203. sqq. — Alii theologi, gratiam sanctificantem esse qualitatem aut formam spiritualem, ita demonstrant, ut ostendant, gratiam sanctificantem non esse substantiam, neque meram relationem et denominationem neque actionem; reliquum ergo est, ut sit accidens, qualitas, forma. Aliae de hac re rationes leguntur apud Vega, in Tridentin. l. 7. c. 24.

Quaeris, quis sit hujus formae seu qualitatis subjectum, seu cui praecise ea superaddatur, num essentiae animae, num ejus potentiis?

Sunt, qui dicant, hujusce doni sedem esse hominis *voluntatem*, cujus est vitam moralem degere. Ita passim s. Bonaventura, e. gr. in Sent. l. 2. dist. 26. a. 1. qu. 5. Cfr. de s. Bonaventura etiam Scheeben, Dogm. t. 2. n. 807. Alii autem dicunt, hanc spiritualem qualitatem immediate superaddi *essentiae animae*. Ita s. Thomas ejusque schola. Cfr. Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 110. a. 4.; et Capponi a Porrecta, in hunc s. Thomae articulum (Venet. 1596. t. 2. p. 738. sq.). Secundum s. Thomam Spiritus sanctus, mediante hac forma spiritali, quae est gratia sanctificans, ipsa hominis intima occupat, et ab his animae intimis inchoat totius hominis efficere regenerationem. Haec s. Thomae opinio etiam s. *Scripturae* (cfr. *Rom.* 8.; *Gal.* 4.; *Ephes.* 1.), et ss. *Patrum* et concilii *Tridentini* (sess. 6. cap. 3.) de gratia sanctificante effatis consonat, et etiam iis, quae in creaturis corporalibus fiunt, maxime congruit. Scribit Kirschkamp, l. c. p. 27.: „Bei allen Dingen ist die Wesensform ja die erste, sie ist die unerlässliche Vorbedingung und Trägerin aller andern Formen. Da nun auf übernatürlichem Gebiete die Potenzen, die da in der Substanz der Seele wurzeln, besondere Ausstattung von Gott erhalten, ... ist es da nicht geziemend, dass vor Allem der tiefste Grund der Seele geheiligt wird, dass der Mensch in seiner innersten Substanz ergriffen und umgestaltet wird? Sollte Gott auf übernatürlichem Gebiete, wenn wir so sagen sollen, äusserlicher zu Werke gehen, als bei seinen Schöpfungen auf dem Gebiete der Natur, wo in der Substanz, wie gesagt, stets die Grundlage gegeben ist zur Entwicklung aller andern Formen?“ (Cfr. hujuscemodi effata, quibus Dei efficacitas in ordine naturali comparatur cum ea, quae est in ordine supernaturali, apud s. Thomam, de Verit. qu. 14. a. 2.; qu. 27. a. 2.; in III. dist. 23. qu. 1. a. 4.; IV. dist. 49. qu. 3.

consistit in eo, ut homo per gratiam sanctificantem efficiatur *consors divinae naturae*. Ideoque primo de hoc hominis cum

a. 2.; Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 63. a. 1.; qu. 110. a. 2.). — Huc referri possunt, quae ipse s. Bonaventura, Brevil. part. 5. c. 4. scribit: „Sicut principium productivum sua summa perfectione in dando vitam naturae non tantum dat vivere quantum ad actum primum, verum etiam quantum ad actum secundum, qui est operari, sic necesse est, quod principium reparativum vitam tribuat spiritui in esse gratuito et *quantum ad esse et quantum ad operari*.“

Quaeris, num hoc donum essentiae animae superadditum proprie sit habitus, nec ne?

Jam supra p. 15. sq. quaedam de hac re annotavi; quare paucis *respondeo*: si habitum intelligis *entitativum*, si vocem habitus intelligis id, quod immediate afficit essentiam animae et *mediate* tantum disponit ad actum: sane; si autem intelligis habitum *operativum*, si vocem habitus intelligis id, quod *immediate* et *proxime* disponit ad actum, dico, illud donum non esse habitum; nam gratia sanctificans proxime ordinatur ad tribuendum *esse* supernaturale, et *mediate*, per virtutes infusas ad *operandum* supernaturaliter. Inde et s. Thomas, quaest. 27. de verit. a. 2. ad 7. dicit, gratiam non esse proprie habitum; „quia non immediate ordinatur ad actum, sed ad quoddam *esse* spirituale, quod in anima facit.“ — Ceterum, ne haec perperam intelligantur, legatur s. Thomas, Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 110. art. 1. et 2. — Id forsitan praeter alias rationes Patribus *Tridentinis* ansam dedit, a voce *habitus* et *qualitatis* in capitibus et canonibus de gratia sanctificante abstinendi; eadem forsitan etiam est causa, cur tum *Theologi* pro concilio *Vaticano* delecti scribant (apud Friedrich, Docum. ad illustr. conc. Vatic. t. 2. p. 63.): „Appellationes *habitus* vel *qualitatis infusae* sicut in concilio Tridentino ita et in hoc Schemate non adhibentur; ac proinde quoad haec relinquitur doctrina in eo gradu certitudinis, in quo post concilium Tridentinum hactenus erat,“ tum *Patres Vaticani* ipsi in Schematibus has appellationes non usurparent.

Ceterum quoad *historiam* hujus veritatis, lege etiam Kuhn, die christliche Lehre von der göttlichen Gnade, Tübingen 1868, p. 393. sqq.

Ut ad finem etiam meum in hac re sententiam modeste indicem, dico, effato s. Thomae supra allegato insistens, gratiam sanctificantem apte dici formam animae spirituales, non autem tam apte dici, eam esse habitum, nisi adjiciatur, entitativum seu non proxime operativum.

His quoque jam indicavi, gratiam sanctificantem quoad positivum suum elementum distinguí ab habitibus virtutum, etiam ab habitu caritatis; proinde celeberrimum Kuhn de gratia sanctificante non juste

Deo consortio loquamur.¹⁾ Postea adhibebimus consuetam effectuum partitionem in *primarios* et *secundarios*, et hoc ramo effectus exponemus. Hi effectus gratiae sanctificantis, qui partim sunt *privativi*, removens nempe peccati maculas, partim *positivi*, novam scilicet atque supernaturalem animae conferentes perfectionem, et qui in ipsa jam gratiae sanctificantis notione continentur, sunt sequentes: *gratia sanctificante delentur omnia mortalia peccata, homo redditur justus, sanctus, Deo gratus, ipsius anima splendore perfunditur atque pulchritudine coelesti; homo constituitur templum Spiritus s., membrum vivum Christi, filius Dei adoptivus atque gloriae haeres, et capax, ut opera efficiat, quae gloriam aeternam afferunt.*

Incipiamus ergo a summo effectui, i. e. ab illo ho- Homo consors fit divinae naturae. minis cum divina natura consortio, quod per gratiam sanctificantem efficitur; et postea effectus modo indicatos, saltem praecipuos singillatim consideremus.

Consortium, quod per *gratiam sanctificantem* efficitur, inquam; nam *aliquod* hominis cum divina natura consortium variis donis supernaturalibus producit. Ratione unius nostrae naturae cum Verbo divino in *Incarnatione* omnes habere censemur consortium cum divina natura. At, quamvis illa elevatio humanae naturae in Esse divinum, quae facta est in Christo, toti naturae quandam externam dignitatem contulerit; non tamen singulis contulit verum consortium divinae naturae, quod solis justis per intestinam quandam participationem tribuitur. Item praebetur consortium cum divina natura *per ss. Eucharistiae sumptionem*;

statuere (l. c. p. 396 sqq.), eam quoad positivum suum elementum solummodo consistere in habitibus virtutum infusis.

Ceterum de discrimine inter gratiam sanctificantem, in quantum est forma, et inter habitum virtutum, infra uberius dicemus.

¹⁾ Cfr. de hac re Suarez, de Grat. l. 6. c. 11—13.; l. 7. c. 1—4. et alibi; Gonet, Clypeus thom., de grat. disp. 2. a. 2—4.; Goudin, de Grat. qu. 4. a. 2—4.; Ripalda, de Ente supern. disp. 132.; Gotti, theol. scholast., Tractat. de grat., qu. 3. dub. 3.; Kleutgen, Theol. d. Vorz. t. 2. Abh. 7. Kap. 4.; Schätzler, Nat. u. Uebemat. p. 30. sqq.; Glossner, Dogm. t. 2. p. 248. sqq. Aliorum theologorum opera huc pertinentia l. s. exhibebuntur.

sed illa conjunctio, ut mere sacramentalis est, imperfecta est et aliquatenus communis esse potest peccatoribus et injustis; ut vero est spiritualis, includit internum consortium per gratiam, ad quod illa sacramentalis conjunctio ordinatur.¹⁾

Hoc loco agimus solummodo de consortio hominis cum divina natura per gratiam sanctificantem effecto; et ita quidem, ut primum ejus *existentiam* demonstremus, postea, *quid illud sit*, uberius exponamus.

Hujus consortii
existentia.

*Per gratiam sanctificantem homo redditur particeps
divinae naturae.*

Fide certa.

Est sententia fide certa²⁾, ex ecclesiasticis documentis³⁾
et manifestis s. *Scripturae* et ss. *Patrum* testimoniis.

Probatur 1. ex
ss. Litteris.

Legitur *Psalm.* 81, 6.: „Dii estis et filii Excelsi;“
II. *Petri.* 1, 4.: „Per quem (Christum) maxima et

¹⁾ Mazzella, de Grat. n. 997.

²⁾ Ripalda, de Ente supern., disp. ult. sect. 7., dicit, hanc sententiam esse adeo frequens et constans theologorum assertum, ut absque temeritate negari non possit.

³⁾ Ex propositionibus Baji proscriptis, 21. et 42. *Prior* est: „Humanae naturae sublimatio et exaltatio in consortium divinae naturae debita fuit integritati primae conditionis et proinde naturalis dicenda est et non supernaturalis.“ Sententia igitur, hominem per gratiam sanctificantem consortem reddi divinae naturae, ut vera jam ponitur, et proscripta est tantum opinio, hanc hominis exaltationem integritati primae conditionis debitam proindeque naturalem fuisse. *Posterior* est haec: „Justitia, qua justificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quae est operum justitia; non autem in gratia aliqua animae infusa, qua adoptatur homo in filium Dei et secundum interiorem hominem renovatur ac divinae naturae consors efficitur, ut sic per Spiritum sanctum renovatus deinceps bene vivere et Dei mandatis obedire possit.“

Liceat afferre etiam, quae leguntur in *Missa*: „Deus, qui humanae substantiae dignitatem mirabiliter condidisti et mirabilius reformasti, da nobis per hujus aquae et vini mysterium ejus *divinitatis esse consortes*, qui humanitatis nostrae fieri dignatus est particeps;“ item in *praefatione Ascensionis*: „Qui post resurrectionem suam omnibus discipulis suis manifestus apparuit, et ipsis cernentibus est elevatus in coelum, ut nos *divinitatis suae tribueret esse participes*;“ denique in *secreta Domini. IV. post Pascha*: „Deus, qui nos per hujus Sacrificii veneranda commercia *unius summae divinitatis participes effecisti*, praesta, etc.“

pretiosa nobis promissa donavit (Deus), ut per haec efficiamini divinae consortes naturae;⁴ item II. Cor. 3, 18.: „Transformamur a claritate in claritatem.“

Thesim etiam omnes illi loci confirmant, qui asserunt, homines per gratiam ex Deo *generari, nasci, renasci* et *filios Dei fieri*; ¹⁾ nam per generationem et nativitatem ipsa natura communicatur isque solus filius dicendus est, qui patris naturam refert.

Non loquatur nisi s. Cyrillus Alexandr.: ²⁾ „Creatura serva est, Creator Dominus; sed creatura quoque

2. ex ss. Patribus.

¹⁾ E. gr. *Jacob.* 1, 18.: „Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturae ejus“; *Joann.* 1, 12. 13.: „Dedit eis potestatem filios Dei fieri, . . . qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, . . . sed ex Deo nati sunt“; *Joann.* 3, 5.: „Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu s., non potest introire in regnum Dei“; I. *Joann.* 3, 9.: „Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est“; I. *Joann.* 5, 18.: „Qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei conservat eum.“ — Alia hujusmodi effata eorumque explicationem lege apud Kirschkamp, I. c. c. 7.

²⁾ In *Joann.* I. 12. c. 15. apud Scheeben, Dogm. t. 2. n. 677. Hoc loco apud Scheeben etiam multa alia ss. *Patrum* effata proferuntur. Lege etiam apud Kirschkamp, I. c., qui capite 8. copiosissima praesertim ss. *graecorum* Patrum testimonia inserit. Liceat quaedam afferre: S. Irenaeus, Haer. I. 5. praef. M. ser. gr. t. 7. p. 1120. scribit: „Jesus Christus Dominus noster propter immensam suam dilectionem factus est, quod sumus nos, ut nos perficeret esse, quod est ipse;“ item, ibidem c. 9. n. 2. M. ser. gr. t. 7. p. 1144.: „Quotquot . . . per fidem constituunt in cordibus suis Spiritum Dei, hi tales juste homines dicentur, et mundi, et spirituales, et viventes Deo: quia habent Spiritum Patris, qui emundat hominem et sublevat in vitam Dei.“ (Cfr. Koerber, S. Irenaeus, de gratia sanctificante, 1865.) Cfr. Clementem Alexandr., Padag. I. 1. c. 12. M. ser. gr. t. 8. p. 367. sqq.; I. 3. c. 1. M. ser. gr. t. 8. p. 555. sq.; Strom. I. 4. c. 23. M. ser. gr. t. 8. p. 1359.; s. Athanasium, de Incarn. et contra Arian. n. 8. M. ser. gr. t. 26. p. 996.; Epist. ad Adelph. M. ser. gr. t. 26. p. 1077.; s. Basilium, 5. contra Eunom. M. ser. gr. t. 29. p. 723.; s. Gregor. Nazianz., Orat. 34. M. ser. gr. t. 36. p. 251.; Orat. 2. de fuga, M. ser. graec. t. 35. p. 431 et 482. S. Leo Magnus, de Nativ. Dom. serm. 1. M. t. 54. p. 192. dicit: (Spiritus sanctus), *cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos Christo* (Ephes. 2, 5.), ut essemus in ipso nova creatura novumque figmentum. Deponamus ergo

Domino suo conjuncta a propria conditione liberatur et in meliorem traducitur . . . Servi nos Dei sumus secundum naturam, ipse Dominus . . . Si ergo nos per gratiam dii et filii sumus: erit Verbum Dei, cujus gratia dii et filii Dei facti sumus, reipsa vere Filius Dei.“

3. ex ratione. *Ratio* hac in re ex semetipsa, i. e. revelatione non illuminata, nil asserere valet. Nam participem fieri naturae divinae est aliquid supernaturale sensu stricto, de quo ratio sine lumine revelationis nunquam cognitionem habere potest. Ast per revelationem hujus insignis gratiae sanctificantis effectus certior reddita saltem invenit: impossibile esse neque id, hominem exaltari et sublimari in consortium naturae divinae, neque id, hanc exaltationem humanae naturae in consortium divinae naturae per gratiam sanctificantem effici. Possibilitatem illius *prioris* momenti ratio colligit spectando tum Dei potentiam, cui nil impossibile est, tum rationalem hominis indolem, cui haec cum Deo unio non

veterem hominem cum actibus suis (Eph. 4, 22.; Colos. 3, 9.); et adepti participationem generationis Christi carnis renuntiemus operibus. Agnosce, o Christiane, dignitatem tuam et divinae consors factus naturae noli in veterem vilitatem degeneri conversatione redire. Memento, cujus capitis et cujus corporis sis membrum. Reminiscere, quia erutus de potestate tenebrarum translatus es in Dei lumen et regnum.“ — Alia ss. *Patrum* effata lege apud Petav., de Trin. l. 8. c. 4.; de Incarn. l. 2. c. 8.; apud Thomassinum, de Incarn. l. 6.

Mazzella, de Grat. n. 1005. sequentia ss. *Patrum* effata adjungit. S. August. Epist. 140. c. 4.: „Manens (Filius) in natura factus est particeps naturae nostrae, ut nos manentes in natura nostra efficeremur participes naturae ipsius;“ Joann. Damascen. de fide orthod. l. 4. c. 13.: „Postquam homo Dei transgressus est praeceptum et corruptioni succubuit, opifex generis humani pauperem nostram et imbecillum assumpsit naturam, ut nos purgaret et incorruptibiles faceret rursusque Deitatis suae participes restitueret; atqui oportebat non solum primitias naturae nostrae in participationem venire naturae melioris, sed et totum volentem hominem secunda nativitate nasci.“ Elias Cretensis (in Orat. Naz. n. 55. apud Ripald. d. 132. n. 91.) dicit: „Instituens nos Deus juxta veterem Adam formatos et per carnis desideria corruptos ad divinum statum, e quo excideramus, revocans, atque ad Dei contemplationem atque ex gratia manantem deificationem adducens.“ — Ceterum cfr. etiam ss. *Patrum* effata, quae infra (Inhabitat. Spir. S., Explic.) allegantur.

repugnat.¹⁾ Possibilitas *alterius* momenti, nempe consortium divinae naturae per *gratiam sanctificantem* conferri, seu hanc gratiam esse instrumentum, quo illa, de qua agitur, inter Deum et hominem consociatio efficiatur, ex hujus sententiae explicatione mox apparebit.²⁾

¹⁾ Cfr. Dogm. m. t. 1. p. 469.; 475. sq.

²⁾ Cfr. s. Thomam, Summ. Theol. p. 1. 2. q. 4. a. 4.; ubi Doctor angelicus spectans ad finem, ad quem homo conditus est, nempe, ut Deo fruatur, in transitu infert, congruens esse, ut homo jam his in terris de natura divina particeps. Legitur enim, l. c.: „Finis comparatur ad id, quod ordinatur ad finem, sicut forma ad materiam: unde, sicut materia non potest consequi formam, nisi sit debito modo disposita ad ipsam, ita nihil consequitur finem, nisi sit debito modo ordinatum ad ipsum.“ Cfr. et ea, quae leguntur ibidem, p. 2. 2. qu. 19. a. 7.: „Vita nostra ad divinam fruitionem ordinatur et dirigitur secundum quandam participationem divinae naturae, quae est per gratiam.“ Cfr. etiam ibid. par. 1. qu. 93. a. 4.

S. Bonaventura, Brevil. par. 5. c. 1. scribit: „Ratio autem ad intelligentiam praedictorum haec est: quia, cum primum principium productivum pro sua summa benevolentia fecerit spiritum rationalem, capacem beatitudinis aeternae; et reparativum principium capacitatem illam infirmatam per peccatum reparaverit ad salutem; et beatitudo aeterna consistit in habendo summum bonum, et hoc est Deus, et bonum excellens improporcionabiliter omnem humani obsequii dignitatem; nullus omnino ad illud summum bonum dignus est pervenire, cum sit omnino supra omnes limites naturae, nisi a Deo condescendente sibi elevetur ipse supra se. Deus autem non condescendit per sui essentiam incommutabilem, sed per suam influentiam ab ipso manantem; nec spiritus elevatur supra se per situm localem, sed per habitum dei-formem. Necesse est igitur spiritui rationali, ut dignus fiat aeternae beatitudinis, quod particeps fiat influentiae dei-formis. Haec autem influentia dei-formis, quia est a Deo, et secundum Deum et propter Deum; ideo reddit imaginem nostrae mentis conformem beatissimae Trinitati, non tantum secundum ordinem originis, verum etiam secundum rectitudinem electionis, et secundum quietitudinem fruitionis. Et quoniam, qui hoc habet, immediate ad Deum reducit, sicut immediate ei informatur; ideo donum illud immediate donatur a Deo, tanquam a principio influxivo; ut, sicut immediate emanat a Deo Dei imago, sic immediate manat ab ipso Dei similitudo, quae est divinae imaginis perfectio dei-formis, et ideo dicitur imago recreationis.“ Cfr. etiam ejusdem s. Patris, Itinerar. mentis, c. 4.

Hoc consortium,
quid sit, expo-
nitur.

Duo in hac re cavenda sunt, nempe, ne hanc participationem per defectum nimis extenuemus, adeo ut moralem, quam vocant, duntaxat eam statuamus; neque per excessum eam nimis exaggeremus, adeo, ut in sententias pantheismum olentes incidamus.

Omnes theologi consentiunt in eo, hoc consortium consistere in supernaturali et speciali hominis cum Deo *assimilatione et inde orta cum Deo conjunctione*.¹⁾ At in hujus rei explicatione in varias abeunt sententias.

Quidam dicunt eam tantum consistere in voluntatis rectitudine et imitatione sanctitatis et justitiae Dei eo sensu, quo, qui fidem Abrahae imitantur, ei assimilantur atque uniuntur ita, ut ejus filii appellentur;²⁾ item, uti, qui diaboli malitiam imitantur, diaboli naturam prae se ferre dicuntur.

¹⁾ Legitur apud Mazzella, l. c. n. 998.: Hujusmodi participatio supernaturalis est assimilatio perfecta ad ipsam naturam divinam per gratiam sanctificantem, quae animam afficit et ut supernaturalis qualitas transformat. Duo igitur complectitur „consortium divinae naturae,“ participationem divinae naturae *formalem sed analogicam*, h. e. supernaturalem assimilationem ad naturam divinam, et hac dispositione supposita ac per hoc veluti vinculum, participationem *σχρησίν* (Cyrill. Dial. 7. t. 5. p. 1. p. 643.), videlicet intimam unionem cum ipsa substantia divinae naturae. „Deificatio“ inquit Dionysius, „est ad Deum, quanta fieri potest, *assimilatio et unio*“ (Hier. eccles. c. 1. §. 3.; c. 2. §. 1.). — De consortio hominis cum Deo per gratiam effecto lege etiam Kleutgen, Theol. d. Vorz. t. 2. Abhandl. 6. Kap. 4; Scheeben, Dogm. t. 2. §. 163.

²⁾ Equidem non negaverim, in s. Scriptura eos, qui juste vivunt et Dei voluntatem adimplent, Deo adeo arcte conjungi dici, ut filii Dei appellentur; e. gr. *Matth.* 5, 44. 45.: „Benefacite his, qui oderunt vos: . . . ut sitis filii Patris vestri,“ *Luc.* 6, 35.: „Diligite inimicos vestros: . . . et eritis filii Altissimi.“ In his locis consortium cum Deo dictum *morale* significatur. — Ast ex hujusmodi locis non sequitur, non esse aliud consortium hominis cum Deo, sublimius, quod per gratiam sanctificantem efficitur. Etiam nos contendimus, homines Deo assimilari eique uniri et effici Dei filios morali quodam modo, nempe per imitationem moralium Dei perfectionum; attamen affirmamus, esse etiam aliud hominis cum Deo consortium, per gratiam sanctificantem effectum, quod illud morale supponit ejusque fundamentum et radix est ita, ut nos, postquam Dei participes ejusque filii effecti sumus per gratiam, Deo grati ejusque filii

Alii, et quidem rectius, hanc hominis assimilationem cum Deo et inde ortam conjunctionem strictius intelligunt, nempe oppositè ad illam Dei participationem *moralem*, quae in rectitudine morali et iustitiae divinae imitatione fundatur, eam appellant (quodam sensu) *physicam*. *Non quidem ita*, ac si per gratiam homini natura divina quoad essentiam communicetur, sicut apud homines natura parentum communicatur filio; hoc enim modo natura divina non communicatur nisi divinis personis; item *non ita*, quomodo humana Christi natura divinae naturae particeps est, i. e. per unionem hypostaticam; sed *aliter*, nempe, quatenus animae, citra et ante propriam operationem, qua per vitam morigeram perfectiones Dei morales imitari ac sic ei similis reddi studet, quatenus animae, inquam, per gratiam

reddamur per proprios actus, Dei nempe mores imitantes. — Cfr. s. Bonaventuram, Brevil. par. 5. c. 1. ad finem. Mazzella, l. c. n. 1000. scribit: Hanc *moralem* participationem deitatis per gratiam recte probant ea, quae congerit Ripalda (de Ente supern. disp. 132. s. 9. n. 106. sq.). Ita e. gr. „Priusquam meminisset Petrus (2. Petr. 1, 4. sq.): *Maxima et pretiosa promissa*, quae Deus nobis contulit, dixerat: *Omnia nobis divinae virtutis ad vitam et pietatem donata*. Quibus mox subjungit: *Ut per haec efficiamini divinae consortes naturae, fugientes ejus, quae in mundo est, concupiscentiae corruptionem*; intelligens plane dona ista conferre nobis consortium divinae naturae, quia ad officia pietatis et corruptionem vitandam, quae saepe in Scriptura per concupiscentiam significatur, donata sunt. Quae postrema verba expendens Dionysius (Hier. coelest. c. 3.) ait: „Secundum similitudinem incorruptae et divinae vitae, et non passionibus interitum afferentibus mortui;“ et mox: „Oportet enim nos, si hanc cum Christo communicationem optamus, in divinam ejus, quam ut homo egit, vitam inspicere, et ejus in non peccando imitationem ad divinum et incorruptum statum currere!“ Ubi consortium divinitatis contentum testimonio Petri explicatur per imitationem divinae vitae, quae in non peccando, etc., bene moraliter operando in Christo relucet. Mazzella, l. c. n. 1006. affert etiam hocce effatum s. Joan. Damasceni, de fide orthod. l. 4. c. 4 (cfr. M. ser. gr. t. 94. p. 1107.): „Fecit illum ad imaginem sui ipsius intellectualem et liberae potestatis et ad similitudinem suam, i. e. virtutibus consummatum, quantum hominis ferebat natura: hae enim virtutes, veluti characteres signaculaque divinae existunt naturae, (esse) immobile, bonum, sapiens, justum, ab omni prorsus malitia liberum: ad consortium enim sui ipsius condiderat hominem.“

sanctificantem specialis et supernaturalis cum Deo similitudo tribuitur, quatenus gratia sanctificans animae immissa eique inhaerens efficit, ut natura divina (utique analogice et non perfecte) animae imprimatur, ut anima humana Dei imago significantissimo modo constituatur et cum Deo uniatur.

Proin hominis de divina natura participatio seu ejus cum Deo assimilatio et unio, quamvis eatenus, quatenus gratia sanctificans, per quam illud efficitur, est aliquid a Deo effectum, aliquid in homine physice permanens, item eatenus, quatenus illud efficitur in homine, antequam ipse homo hac ratione quidquam libere operatur,¹⁾ nominatur *physica*: intelligitur tamen *non essentialiter sed potius accidentaliter*;²⁾ natura videlicet nostra non in divinam mutatur, non eadem fit cum divina; item natura nostra cum divina non in unam hypostasim conflatur; sed illud donum a Deo effectum, quod est gratia sanctificans, ut accidens animae nostrae additur; per illud tanquam per sigillum ista mirabilis Dei similitudo animae imprimitur, eademque Deo quasi per vinculum intime conjungitur.

Quaeris uberiores hujus rei explicationem. Attamen fateri debemus, nos, quamdiu in terris migramus, quamdiu dicimus:³⁾ „Nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit, quid erimus,“ profunditatem et altitudinem hujus mysterii penitus scrutari haud posse.

Ad rei illustrationem inserviunt ea, quae leguntur apud Jungmann:⁴⁾ „*Vestigium*, quod homo in terra relinquit, aliqua ratione remotissima eum nobis ex parte exhibet; *repraesentatio* quaedam ejus habetur, dum coloribus ipsius effigies in tela depingitur; sed multo major similitudo relucet ex *speculo* nitidissimo, quod perfectissime nobis hominem veluti

¹⁾ Cfr. Katholik, Zeitschr. Jhrg. 1868. par. 2. p. 558. sqq.; praesertim p. 560.

²⁾ Cfr. Suarez, de Gratia, l. 6. c. 2. n. 5.; c. 12. n. 2. et 9.; l. 7. c. 1. nn. 26. sqq.

³⁾ I. Joann. 3, 2.

⁴⁾ De Gratia, p. 258.

viventem ob oculos ponit. Simili ratione creaturae irrationales vestigia quaedam perfectionum divinarum prae se ferunt; majorem etsi remotissimam similitudinem cum Deo naturaliter habet anima rationalis; at gratia sanctificante ornata et deificata veluti speculum est, ex quo divinitas ipsa relucet. Et quemadmodum purissimi crystalli globus lucet atque resplendet veluti sol, dum solis radii atque lux in eo colliguntur, ita et anima gratia ornata divino fulgore resplendet ac deificatur,“ atque Deo intime unitur.

At quaeris, *quid potissimum* de divina natura per gratiam sanctificantem animae imprimatur, atque in ea mirabili modo reluceat?

Resp.: Natura divina, quatenus est principium et radix sequentium operationum, nempe, se ipsum intuitive videndi, se ipsum amore beatifico diligendi, omnia extra se propter se faciendi. Hae operationes divinae, seu potius ipsa natura divina, ipse Deus, quatenus se ipsum intuitive videt, se ipsum amat atque ad se semper conversus est, per participationem etiam homini tribuuntur; per gratiam sanctificantem etiam homo ad eas faciendas radicatus inclinatur; radicatus disponitur et propendit ad Deum intuitive videndum, ad ipsum amore beato diligendum et ad omnia propter ipsum Deum facienda.

Est ergo gratia sanctificans hac ratione ut fulgor naturae divinae in creaturam rationalem descendens eamque elevans, ut possit facere operationes, quas facit Deus.

Mazzella¹⁾ annotat: Si quaeratur, quaenam sit illa divina perfectio, quam gratia formaliter ac physice participat, notandum est inprimis, aliquas esse perfectiones in Deo, quae nequeunt se jungi a modo absoluto, perfectissimo, infinito, quo sunt in Deo; alias vero posse ab illo modo separari. Illas nequit creatura formaliter participare, istas vero potest. Hinc creatura participare potest neque de ratione *entis per essentiam*, neque de ratione *entis imparticipati*, neque de ratione *entis independentis*. Gratia potius est participatio divinae naturae, qua

¹⁾ De Gratia, n. 1101.

intellectualis est, gradu indebito cuicunque naturae creatae et creabili. Mazzella igitur in hac assimilatione respicit praeprimis intellectum, et sequitur in hac re Suaresium,¹⁾ qui dicit: „Vera ergo excellentia gratiae habitualis, propter quam dicitur esse singularis participatio divinae naturae, est, quia, cum natura divina sit quaedam intellectualis natura altioris ordinis quam sit vel esse possit ulla substantia intellectualis creata: *ille gradus intellectualitatis, qui est in divina natura, divino quodam et supernaturali modo participatur per habituales gratiam*; quo quidem modo a nulla substantia creata per seipsam vel per potentiam sibi connaturalem participari potest. Quod ex primario objecto divini intellectus declaratur... Divina enim essentia ratione objecti intelligibilis in se, et per visionem intuitivam ad ipsam Dei essentiam immediate terminatam adeo est elevata et excellens ratione purissimae actualitatis et immaterialitatis suae, ut a nulla substantia intellectuali possit connaturaliter videri, nisi a se ipsa. Per gratiam vero et dona supernaturalia elevatur natura creata intellectualis ad participationem illius gradus intellectualitatis divinae, in quo possit objectum illud intelligibile divinae essentiae in se intueri. Et ad hunc finem per se primo dantur dona habitualis gratiae, et consequenter ad alios actus ejusdem ordinis, illi fini consentaneos“.²⁾

¹⁾ De Grat. I. 7. c. 1. n. 30.

²⁾ Hoc loco theologi etiam inquirunt in quaestionem, *quo medio haec hominis cum Deo assimilatio et unio efficiatur*.

Sunt, qui illud (et etiam filiationem, quam vocant, hominis divinam) *immediate* effici contendunt non per gratiam sanctificantem sed *per ipsum Spiritum sanctum* animam justı inhabitantem. Rem nempe ita cogitant: Secundum *alios* in actu justificationis Spiritus s. in cor hominis diffunditur, per quem tanquam per formam homo sanctificatur, divinae naturae particeps et filius adoptivus redditur; secundum *alios* per gratiam sanctificantem, quae concipitur ut aliquid creatum, in animam hominis attrahitur Spiritus sanctus, quo eadem anima particeps redditur naturae divinae, et homo filius Dei adoptivus constituitur. Etiam apud ss. *Patres* id legi contendunt. Petavius, qui in his theologis numeratur, allegat hujusmodi ss. Patrum effata, de Trin. I. 8. c. 4. Ibidem

Etiam in ss. *Litteris* effata reperiuntur, quae in- Probatur 1. ex
dicant, hoc hominis cum Deo consortium, prouti per gra- s. Scriptura.

n. 8. dicit, Cyrillum omnibus fere in libris idem testari; praesertim in assert. 34. Thesaur. M. ser. gr. t. 75. p. 598., „ubi haereticorum obstruit ora dicentium, Spiritum sanctum vim a Patre sanctificandi accipere et in creaturas transfundere: *Sed quid opus est (inquit) istis ambagibus, et versutis commentis? Ipsam enim sanctificandi virtutem, quae ex Patre naturaliter prodit, et imperfecta perficit, Spiritum sanctum esse dicimus, et superfluum videtur, per medium aliquod creaturas sanctificari. Nam ipse Deus pro misericordia sua ad minima usque pervenit, et sanctificat per proprium Spiritum. Omnia enim sunt ejus opera.* In sequentibus s. Cyrillus Moysen cum Christo comparat, ac legem ab illo latam cum gratia et veritate, quam iste attulit; et hanc gratiam τελειαν, i. e. perfectam, nominat: *Quaenam ergo gratia est (inquit) ista? Omnino diffusio est illa Spiritus facta in cordibus nostris, ut Paulus loquitur.* Hunc vero Spiritum contendit Deum esse, ne per creaturam nobis sanctificatio tribuatur... Itaque Spiritus sanctus per se ipsum in nobis (inquit) operatur, vere sanctificans et uniens nos sibi metipsi, dum nos secum copulat, ac divinae naturae participes reddens. Hic Cyrillus per creaturam sanctificari nos negat, sed per ipsummet Spiritum sanctum id nos habere defendit: et Spiritum eundem αἰτεγγιν assertit, i. e. per se, ac per communicationem substantiae suae nos sanctos efficere. Quod verum non esset, si nos sanctos ac Dei filios qualitas aliqua, quantumvis excellens at creata, et Deo longe inferior redderet. Item alio in loco, l. 9. in Joann., (cfr. M. ser. gr. t. 74. p. 259.) s. Cyrillus Spiritum sanctum per sese habitare dicit in sanctis ac velut qualitatem ipsis inesse; ex quo et divinitatem illius adstruit: *Quomodo (inquit) divinae naturae participes secundum dicta Sanctorum erunt ii, quibus communicatur Spiritus, si hic conditis rebus annumeratur, et non potius ex ipsa nobis divina natura procedit, non ita, ut per ipsam in nos, tanquam alienus, transeat, sed, ut sic loquar, ut veluti qualitas quaedam divinitatis in nobis insit et in Sanctis habitet, ac perpetuo maneat, si suae mentis oculum omni probitate purgantes et virtutum omnium indefesso studio gratiam sibi ipsi conservent“?*

Lege autem etiam s. Cyrilli effata supra p. 19. allata.

Item Lessius similia, uti Petavius affirmat. In ejus enim opere de div. perfect. l. 12. c. 11. cum appendice subjecta, haec reperiuntur: „Sed quo medio, qua ratione adoptionem nobis contulit? Ratione prorsus admirabili; nam primo unum Hominem in Filium naturalem assumpsit, tota divinitatis plenitudine in ipsum refusa et substantialiter unita; per hunc

tiam sanctificantem efficitur, consistere in ea, quam indicavimus, cum Deo assimilatione et inde orta unione. I. *Joann.* 3, 2. legitur: „Nunc sumus filii Dei, et nondum apparuit, quid erimus. Scimus, quoniam, quum apparuerit, *similes* ei erimus, quia videbimus eum, sicuti est.“ Participatio hominis de natura

adoptat et filios Dei efficit omnes illos, qui illi Homini per fidem et Sacramenta tanquam rami trunco et palmites viti inseruntur. Statim enim, ut quis adhaerescit Christo, a Spiritu Christi, qui est ejus divinitas, veluti animatur et vivificatur, ac proinde efficitur filius Dei: *qui enim Spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei*, ut inquit Apostolus Rom. 8, 14. Eodem enim Spiritu vivunt, quo Deus ipse, et quo Christus Filius Dei naturalis vivit, etsi hic Spiritus diverso modo istis communicetur. Personis enim *divinis* communicatur per *identitatem* . . . *humanitati* vero Christi per *hypostaticam unionem*, nobis per quamdam *extensionem*, qua mediante dono gratiae justificantis incipit esse noster Spiritus, nostra vita nos inhabitans, movens, ornaus, regens, et omnes vitales functiones Domino placentes in nobis excitans et edens.“ In sequentibus huic opinioni insistens exponit, quomodo Spiritus sanctus nos filios Dei efficiat, et addit: „Sumus ergo filii Dei proprie et formaliter non tam per donum aliquod creatum secundum physicam suam entitatem consideratum quam per inhabitationem et possessionem Spiritus divini vivificantis et regentis animas nostras, sive per gratiam habitualement, quatenus haec facit nos possidere Spiritum Dei.“ Cfr. et ejusdem, de summo bono, l. 2. c. 1. (Cfr. de hac Petavii, Lessii, Thomassini aliorumque opinione, Scheeben, Dogm. t. 2. n. 832. sqq.)

Attamen nos hisce non consentimus. Nos contra, uti jam ex totius hujus rei expositione patet, cum pluribus theologis statuimus, hoc consortium hominis cum divina natura immediate effici per gratiam sanctificantem, quae per Spiritum sanctum in animam justii immittitur. Ceterum non negamus, hoc hominis cum Deo consortium, per gratiam sanctificantem immediate effectum, compleri et perfectius reddi per ipsius Spiritus sancti in anima justii habitationem, de qua infra paucis loquemur (cfr. de hac re Scheeben, l. c. n. 832. sqq., praesertim n. 873. sqq., qui insistens effatis Patrum Graecorum, et quorundam Scholasticorum, nempe Alex. Halensis, 3. p. qu. 61. m. 1. a. 1–2., Bonaventurae, in 2. dist. 26., hanc rem uberius exponit). Denique non negamus, hominis cum Deo similitudinem et unionem, prout via, quam indicavimus, efficitur, quodam respectu perfici per Spiritus sancti operationem, nempe, quatenus Spiritus sanctus per dona sua hominem ad vitam christianam et omnem pietatem excitat in eaque colenda cum adjuvat. (Ss. *Patrum* effata lege supra p. 25. sq.; 29.)

divina in altera vita hoc loco describitur ut Dei similitudo in visione beatifica fundata. Haec similitudo autem secundum mentem Apostoli jam nunc in justis est; cum in altera vita secundum eundem Apostolum nonnisi id appareat, quod jam nunc in justis est. Haec Dei similitudo igitur per gratiam sanctificantem effecta esse debet.

Item ejusmodi effata apud ss. *Patres* reperiuntur. ^{2. ex ss. Patribus.} S. Basilius e. gr. scribit: ¹⁾ „Quemadmodum corpora nitida pellucidaque, contacta radio fiunt et ipsa supra modum splendida et etiam fulgorem ex sese profundunt, ita animae, quae Spiritum ferunt illustranturque a Spiritu, fiunt et ipsae spirituales et in alios gratiam emittunt... *Hinc similitudo cum Deo et, quo nihil sublimius expeti potest, hinc est, ut deus fias.*“

Provocare liceat etiam ad s. Thomam, qui ²⁾ scribit: „Gratia, quae est accidens, est quaedam similitudo divinitatis participata in homine. Per Incarnationem autem humana natura non dicitur participasse similitudinem aliquam divinae naturae, sed dicitur esse conjuncta ipsi divinae naturae in persona Filii. Majus autem est ipsa res, quam similitudo ejus participata.“ Huc pertinent etiam ea, quae leguntur ibidem: ³⁾ „Cum homo secundum intellectualem naturam ad imaginem Dei esse dicatur, secundum hoc est maxime ad ima-

¹⁾ De Spirit. s. c. 9. M. ser. gr. t. 32. p. 110. Cfr. et s. Cyrillum Alexandr. l. 11. in Joann. c. 2. M. ser. gr. t. 74. p. 454., qui scribit: „Nam si aromatum fragrantia vim suam vestibis imprimit et in seipsam quodammodo transformat ea, in quibus fuerit; qui non poterit sanctus Spiritus, siquidem naturaliter est ex Deo, divinae consortes naturae per seipsum eos reddere, in quibus sit?“ Cfr. et s. Cyrillum Hieros., Catech. 17. ad Illum. n. 14. M. ser. gr. t. 33. p. 986.; ubi gratia sanctificans igni assimilatur, quo ferrum candescit. Lege etiam supra p. 18. sq.; item Kirschkamp, Gnade und Glorie, p. 61. sqq.; Mazzella, l. c. n. 1005.

²⁾ Summ. Theol. p. 3. qu. 2. a. 10. ad 1.

³⁾ P. 1. qu. 93. a. 4. — Cfr. et ibidem, p. 1. 2. qu. 110. a. 3.; p. 3. qu. 3. a. 4.; qu. 62. a. 1. et 2.; 1. Sent. dist. 3.; de Verit. qu. 10. a. 1. ad 3.; qu. 9. de pot. a. 9. Gotti, Theol. scholast., de div. Grat. tract. 6. qu. 3. dub. 3. §. 2.

ginem Dei, secundum quod intellectualis natura Deum maxime imitari potest. Imitatur autem intellectualis natura maxime Deum quantum ad hoc, quod Deus seipsum intelligit et amat. Unde imago Dei *tripliciter* potest considerari in homine: *Uno* quidem modo, secundum quod homo habet aptitudinem *naturalem* ad intelligendum et amandum Deum; et haec aptitudo consistit in ipsa natura mentis, quae est communis omnibus hominibus; *alio* modo, secundum quod homo actu vel habitu Deum cognoscit et amat, sed tamen imperfecte; et haec est imago per conformitatem *gratiae*; *tertio* modo, secundum quod homo Deum actu cognoscit et amat perfecte; et sic attenditur imago secundum similitudinem *gloriae*. Unde super illud (Psalm. 4, 7): *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine*, Glossa ordinaria distinguit *triplicem* imaginem, scilicet *creationis* et *recreationis* et *similitudinis*. Prima ergo imago invenitur in omnibus hominibus; secunda in justis tantum; tertia vero solum in beatis.“

3. ex ratione. Id etiam *ratione* ut probabile agnoscitur, prouti ex iis, quae jam supra¹⁾ dicta sunt, apparet.

Addimus et hoc: Finis, ad quem datur gratia sanctificans, est gloria: haec vero essentialiter consistit in visione intuitiva Dei, unde necessario procedunt Dei amor et fructio. Sed omnes hi actus consummatam similitudinem referunt vitae divinae. Ergo gratia ipsa esse debet inchoata similitudo et imago vitae divinae. Item:

Gratia et gloria non differunt proprie seu secundum essentiam, ut dicunt, sed differunt sicut imperfectum et perfectum. Ast gloria est assimilatio ad vitam divinam; uti patet ex actibus, in quibus consistit. Ergo etiam gratia inchoata imago divinae vitae esse debet.²⁾

¹⁾ P. 20.

²⁾ Cfr. etiam *effata* s. Thomae allata p. 35. et p. 27.

De discrimine inter consortium divinae naturae, prouti est in justo his in terris, et prouti tribuitur sanctis in coelo, lege Dogm. m. t. 1. p. 477.; item Mazzella, de Deo creante, n. 865.; Kirschkamp, l. c. cc. 4. et 9.

Ex iis igitur, quae explicationis causa de hoc consortio hominis cum divina natura diximus, etiam manifestum est, nil ineptum et impossibile esse in participatione naturae divinae *physica*, prouti ea expo-

Ceteri effectus gratiae sanctificantis.

Dividuntur, uti jam annotavi, in primarios et secundarios.

1. *Primarii* sunt:

Thesis: Gratia sanctificans omnia gravia peccata Delet omnia
delet. gravia peccata.

Omnia *mortalia* peccata, inquam, ut praeter- Explicatur.
mittamus quaestionem, num et *venialia* per hanc gratiam
deleantur.¹⁾

sita est, proindeque ea, quae a celeberrimo Kuhn (die göttl. Gnade, Vorrede p. lX. sq.; p. 406. 410. et alibi) contra Schätzler et contra hanc *physicam* naturae divinae participationem dicuntur, non posse approbari. Quamvis Kuhn gratiam sanctificantem passim *divinam animae qualitatem* (l. c. p. 408) appellet; assimilationem tamen cum Deo per gratiam sanctificantem efficiendam *moralem* tantum intelligere videtur, quae fit per sanctitatis divinae imitationem, utique efficiendam proxime non per actus, sed per habitus infusos (cfr. l. c. p. 405. sqq.; 414. sqq.). Hinc et gratiam sanctificantem (secundum positivum suum elementum) et habitum virtutum (speciatim caritatis) eandem rem habere videtur (l. c. 396. sqq.; 408. sq.; 410, 411. sqq.) Plurima, quae apud Kuhn leguntur, produnt, eum inter gratiam justificantem et justitiam moralem (sittliche Gerechtigkeit) non sat distinxisse, seu rectius, eum haec duo inter se confudisse (lege l. c. p. 396. sqq.). Kuhnii opus citatum attente legenti in mentem venit Baji propositio 42. proscripta, qua pronuntiatur, justitiam consistere in observantia mandatorum divinorum. Cfr. etiam Katholik. 1868. par. I. p. 690. sqq.; par. II. p. 567., 588. sqq. — Ceterum non negaverim, aliis locis non paucis (e. gr. l. c. p. 418.) celeberrimum Kuhn ita de gratia sanctificante loqui, ut, si benigna adhibeatur interpretatio, ejus sententia cum ceterorum theologorum de hac re opinione componi queat.

¹⁾ Suarez, de Grat. l. 7. c. 24. n. 2. sqq. scribit: „*Primo* ergo supponimus, peccatum veniale interdum remitti ex opere operantis, interdum vero ex opere operato per Sacramenta. *Secundo* suppono, peccatum veniale interdum remitti simul cum peccato mortali, scilicet in ipsa prima justificatione, quando utrumque peccatum et sufficientem dispositionem contra illud invenit; interdum vero remitti solum ut quando invenitur in homine justo. Unde fit *tertio*, ut peccatum veniale nunquam remittatur, *nisi homini habenti gratiam habitualement*, quia sine gratia sanctificante homo nihil facere potest, quo a Deo talem remissionem obtineat... Nihilominus addimus *quarto*, gratiam sanctificantem de se non esse propriam formam expellentem, seu formaliter conferentem remis-

Peccata *delet*, non obtegit, sicut Reformatores saec. 16. affirmant: delet, inquam, nempe expellit ea ex anima, uti sanitas morbum, uti scientia ignorantiam, etc., excludit.¹⁾

Hominem san-
ctum et justum
reddit.

Thesis: Gratia sanctificans hominem immediate et formaliter justum et sanctum reddit.

Explicatur.

Justum et sanctum, i. e. immunem a peccato lethali, et radicitus²⁾ bene dispositum ad omne id operandum, quod aequum est et debitum secundum lumen fidei.

Immediate, non, uti Reformatores dicunt, ac si homo per

sionem peccatorum venialium ... Quinto addendum est, hanc remissionem peccati venialis secundum legem ordinariam non concedi sine actu peccatoris. Nam vel peccatum remittitur ex opere operantis vel ex opere operato. In priori modo manifestum, esse necessarium actum hominis, cui fit remissio, quemadmodum ipsum nomen operis operantis prae se fert... Remissio peccati venialis, quae fit ex opere operato, solum fit per Sacramenta vel etiam ex privilegio martyrii, quod ad Sacramentum baptismi revocari solet. — Sacramentum non remittit peccatum veniale, nisi conferendo gratiam; Sacramentum autem (in adulto) non dat gratiam, nisi homini bene disposito, seu non ponenti obicem.“ Cfr. et s. Thomam, Summ. Theol. p. 3. qu. 87.

¹⁾ Quaeris de ordine, qui existit inter gratiam sanctificantem et hunc ejus effectum? Quoad justificationem *adulti* respondet s. Thomas, Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 113. art. 7. et 8. Posteriori loco scribit: „Dicendum, quod praedicta quatuor, quae requiruntur ad justificationem *impii*, tempore quidem sunt simul, quia justificatio impii non est successiva, .. sed ordine naturae unum eorum est prius altero ... Et ideo naturali ordine primum in justificatione impii est gratiae infusio; secundum est motus liberi arbitrii in Deum; tertium vero est motus liberi arbitrii in peccatum: Propter hoc enim ille, qui justificatur, detestatur peccatum, quia est contra Deum: Unde motus liberi arbitrii in Deum praecedit naturaliter motum liberi arbitrii in peccatum; cum sit causa et ratio ejus: Quartum vero et ultimum est remissio culpae, ad quam tota ista transmutatio ordinatur sicut ad finem.“ Cfr. et Suarez, de Gratia, l. 7. c. 17. n. 2. sqq.

²⁾ Dico *radicitus*; nam bene distinguendum est inter dispositionem, quae *radicitus* seu remote, et eam, quae *proxime* ad operandum facit. Illam gratia sanctificans ipsa et quidem immediate efficit; haec efficitur per virtutes, quae (utique simul cum gratia sanctificante) infunduntur animae. Illa in essentia animae, haec in animae potentiis est. Cfr. Suarez, de Gratia, l. 6. c. 12. et 13.

fiduciam justitiam Christi apprehendat et suam reddat, sed ita, ut gratia ipsa id efficiat, hominem justum et sanctum reddat.

Formaliter, non, ac si forma, qua id intrinsecus efficitur, ipsa justitia Dei, seu Christi esset; sed ita, ut gratia ipsa illa forma spiritualis sit, qua id in homine producitur.¹⁾

Utraque sententia (non autem ejus explicatio, uti De fide manifestum est) est de fide; proponitur nempe a concilio *Tridentino* verbis:²⁾ „Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quae in Baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat; a. s.“; item:³⁾ „Non est sola peccatorum remissio, sed et sanctificatio et renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiae et donorum. Unde homo ex injusto fit justus, ex inimico amicus, ut sit haeres secundum spem vitae aeternae.“ Item, ibidem: „Unica formalis causa (justificationis) est justitia Dei, non, qua ipse justus est, sed, qua nos justos facit; qua videlicet a Deo donati renovamur spiritu mentis nostrae, et non modo reputamur, sed vere justi nominamur et sumus, justitiam in nobis recipientes.“⁴⁾

¹⁾ Cfr. de hac re Dogm. m. t. 3. c. 4. a. 2. — Quaeris, quomodo fieri possit, ut gratia *tantae sit efficaciae*, ut omnia mortalia peccata, quantumlibet enormia, statim deleat et ex impio justum et sanctum efficiat? *Resp.*: Quamvis illud sit omni admiratione dignissimum, pluribus tamen *exemplis* suadetur esse possibile, uti infra mox ostendetur.

²⁾ Sess. 5. can. 5.

³⁾ Sess. 6. cap. 7.

⁴⁾ Cfr. et effata *Innocentii III.* supra p. 16., concilii *Viennensis*, p. 16. allegata; cfr. etiam ea, quae a Patribus concilii *Vaticani* in Schematibus Constitutionum dogm. docentur, supra p. 6. sq. Item cfr. Dogm. m. t. 3. caput 4. a. 1., ubi uberius demonstratur, in actu justificationis tam deleri peccata quam interioris hominis fieri reparationem. Cfr. et propositionem Baji 42. proscriptam (supra p. 24. allegatam).

Liceat etiam afferre verba *Catechismi Romani* (Par. 2. c. 2. n. 50. sqq.): „Sed, ut ad Baptismi effectus oratio redeat, exponendum erit, hujus Sacramenti virtute nos non solum a malis, quae vere mala dicenda sunt, liberari, verum etiam eximiis bonis et muneribus augeri. Animus enim noster divina gratia repletur, qua justus et filius Dei effectus aeternae quoque salutis haeredes instituimur... Est autem gratia, quemadmodum Tridentina synodus ab omnibus credendum poena anathematis proposita decrevit, non solum, per quam peccatorum fit remissio, sed divina qualitas in anima

Probatur 1. ex
ss. Litteris. S. *Scriptura* sententiam indicat iis locis, ubi dicit, gratiam opponi peccato ut lucem tenebris;¹⁾ ut sanitatem aegritudini, novitatem vetustati;²⁾ ut resurrectionem morti;³⁾ item iis locis, ubi dicit, Deum dare spiritum novum, cor novum, etc.⁴⁾

2. ex ss. Patribus. Ss. *Patres* ejusdem sunt sententiae, quam pronuntiant effata s. *Scripturae* supra allegata commentantes. Scribit e. gr. s. *Chrysostomus*,⁵⁾ exponens illud *Ephes. 1.*: *Gratificavit nos in dilecto Filio suo*: „Hoc est, non solum liberavit a peccatis, sed etiam fecit amabiles. Quemadmodum enim, si quis scabiosum et peste ac morbo senioque et paupertate ac fame confectum et perditum statim formosum fecerit juvenem, omnes homines pulchritudine vincentem, . . . et postea eum purpura induerit, et diadema illi imposuerit,

inhaerens ac veluti splendor quidam et lux, quae animarum nostrarum maculas omnes delet ipsasque animas pulchriores et splendidiore reddidit . . . Jam vero per Baptismum etiam Christo capiti tanquam membra copulamur et cennectimur. Quemadmodum igitur a capite vis manat, qua singulae corporis partes ad proprias functiones apte exequendas moventur; ita etiam ex Christi Domini plenitudine in omnes, qui justificantur, divina virtus, et gratia diffunditur, quae nos ad omnia christianae pietatis officia habiles reddit.“ — Ilis jam protulimus documenta pro thesibus sequentibus; quod fecimus, ne cogamur ea discerpere vel repetere.

¹⁾ *Ephes. 5, 8.*; II. *Cor. 6, 14.*

²⁾ *Col. 3, 9.*

³⁾ *Rom. 6, 4.*

⁴⁾ *Ezech. 11, 19. 20.*: „Dabo eis cor unum et spiritum novum tribuam in visceribus eorum et auferam cor lapideum de carne eorum, et dabo eis cor carneum, ut in praeceptis meis ambulent.“ Nihil prophetico illo testimonio manifestius interiorem hominis renovationem pronuntiat. Aufertur ab eo cor lapideum, i. e. durum, intractabile simulque confertur cor novum, carneum, molle, flexibile et obsequens Dei nutui. Jam opus non est, sicut prius, prolixa et molesta argumentationum congerie ad suadendum mundi contentum, carnis mortificationem et alia Evangelii praecepta; ad primam pastoris vocem vel Evangelii lectionem statim justus acquiescit repugnante licet concupiscentia; divina enim illa praecepta in corde gerit inscripta non attramento, sed Spiritu Dei, non characteribus inanimis, sed vitalibus affectibus (Habert, in Theolog. ad usum Semin. Catalaunens.). — Cfr. et I. *Joann. 3, 9.*

⁵⁾ M. ser. gr. t. 62. p. 14.

et omni regio ornatu cum decoraverit: ita nostram instruxit et ornavit animam pulchramque fecit, desiderabilem et amabilem. Cupiunt enim angeli talem aspicere animam... Ita nos etiam fecit gratiosissimos et sibi desiderabiles. *Concupiscet enim*, inquit, *Rex speciem tuam*. (Psalm. 44, 12.)“¹⁾ Profecto his verbis s. Pater non tantum hos, quos nunc exponimus, effectus, sed etiam eos, quos sequentibus demonstrabimus, egregie laudavit.²⁾

Ratio sententiam, ut paucis hoc loco³⁾ rem ab- 3. ex ratione, solvam, exemplis insinuat. Modicum fermentum totam massam prorsus immutat; ignis, praecunte calore partes ferri frigidi ingrediens, nativum ejus frigus formaliter expellit ipsumque ferrum candens et ignitum reddit. Cur non et gratia sanctificans corda, in quibus diffunditur, similiter immutet et renovet, peccata, quibus non minus contraria est quam frigori calor, statim expellat hominemque sic ad Deum convertat et erga divinam ejus legem efficiat, ut radicitus dispositus sit ad omne malum vitandum et omne bonum efficiendum?

Thesis: Gratia sanctificans hominem reddit Deo Hominem reddit Deo gratum, etc.
gratum, filium ejus adoptivum, haeredem vitae aeternae, cohaeredem Christi, denique capacem operibus condignis vitam aeternam merendi.

Deo gratum, i. e. talem, qui a Deo propter eam, Explicatur.
quam habet cum voluntate divina conformitatem et prae-

¹⁾ Cfr. et ejusdem s. Chrysostomi effatum, quod s. Augustinus, contr. Julian. l. 1. c. 6. M. t. 44. p. 654. sq. allegat ut ex Hom. ad neophytos desumptum, nempe: „Multis quidem videtur coelestem gratiam in peccatorum tantum remissione consistere, nos autem honores computabimus decem. Hac enim de causa infantes baptizamus, ... ut eis addatur sanctitas, justitia, adoptio, haereditas, fraternitas Christi, ut ejus membra sint.“ Uberiora hujusmodi effata lege apud Bellarminum, de Justific. l. 2. c. 8.

²⁾ Cfr. et effata s. Bonaventurae, Breviloq. par. 5. c. 1. supra p. 27. jam allegata, et infra p. 55. alleganda.

³⁾ Argumenta ex ratione theologica et naturali deprompta lege Dogm. m. t. 3. c. 4. a. 1., de justificationis indole.

sertim propter eam, quam habet, cum Deo similitudinem diligitur; ¹⁾)

filium Dei adoptivum, haeredem vitae aeternae.

Juvabit hanc rem paulo uberius explicare.

Omnes homines jam natura filii Dei appellari possunt, quatenus scilicet a Deo esse et vivere acceperunt; ab hac filiatione (ut vocant) filiatio, de qua nunc agitur, plurimum distat; sublimius aliquid indicat. Attamen filiatio haecce etiam distat ab illa, qua *Christus* est Filius Dei. *Christus* (etiam

¹⁾ Scribit Mazzella, l. c. n. 1008. sqq.: Quodlibet donum datum a Deo est formalis perfectio ejus, cui datur, et consequenter sub ea ratione formaliter constituitur ille in aliquo gradu bonitatis: quidquid autem bonum est, Deo *placere* seu aliquo modo gratum esse debet. Hinc participatio bonitatis divinae jam in naturali ordine placet Deo; ita angelus, e. gr., in pura natura placeret Deo propter naturalem perfectionem, et magis propter moralem, si illum super omnia diligeret et naturalem rectitudinem servaret; et similiter homo studiosus in ordine naturali, si careret peccato, in eodem ordine Deo placeret.

Id eo magis verum est de donis supernaturalibus, quae perfectiori modo participant bonitatem divinam. Hinc, si homo habeat unum vel alterum supernaturale donum, uti fidem, spem, secundum illam perfectionem aliquo modo placeret Deo in ordine supernaturali. At per haec dona, etiam supernaturalis ordinis, si separentur a sanctificante gratia, homo non constituitur *simpliciter* Deo *gratus*; instructus enim fide et spe posset esse in statu peccati adeoque esse odio Deo.

Per gratiam sanctificantem ergo homo fit gratus Deo non modo supra omnem exigentiam substantiae creatae, verum in ipso supernaturali ordine fit simpliciter Deo *gratus*.

Per gratiam sanctificantem homo fit Deo gratus ut ejus *amicus*. Ut autem diligatur a Deo tanquam amicus, requiritur donum eum constituens *in quadam aequalitate cum Deo*; ut enim advertit s. Hieronymus (in Mich. l. 2. c. 7.): „Amicitia pares aut accipit aut facit.“ Haec nequit consistere, nisi inferior (homo) elevetur ad convenientem dignitatem, qua fiat sufficiens proportio et communicatio bonorum. Hujus rei optimum exemplum habetur (l. 1. Mach. c. 10.), ubi Alexander volens contrahere amicitiam cum Jonatha prius ad illum misit purpuram et coronam auream. Gratia vero sanctificans, cum ex dictis sit participatio formalis supernaturalis divinae naturae hominemque *deificet*, ponit in eo sufficientem proportionem et dignitatem, qua possit a Deo diligi ut amicus.

ut homo spectatus) est Filius Dei proprius et naturalis. Nos per gratiam sanctificantem constituimur filii Dei *adoptivi*.

Adoptio est gratuita personae extraneae in locum filii et haeredis assumptio.¹⁾ Adoptione igitur persona extranea et quidem gratuite in locum filii assumitur, et, quia in filii, etiam in haeredis locum. Adoptio, qua inter homines aliquis in locum filii et haeredis assumitur, fit per externam tantum voluntatis declarationem; ast adoptio in filios Dei fit intrinsecus, vel ita,²⁾ ut Spiritus sanctus, qui per gratiam sanctificantem in nos attrahitur, inhabitatione sua nos immediate naturae divinae participes atque eo ipso nos filios Dei efficiat, vel probabilius ita, ut nos immediate per gratiam sanctificantem, quam Spiritus sanctus in corda nostra diffundit, Deo mirabili modo assimilemur ei que conjungamur et vitae aeternae haeredes reddamur;

capacem efficiendi opera meritoria vitae aeternae, i. e. opera, quae secum ferant vitam aeternam, opera, quae ut rami et fructus ex radice, nempe ex illo semine divino in nos per gratiam sanctificantem immisso et simul ex libera hominis cooperatione propullulant, et quibus homo meretur, in altera vita in partem vocari thesaurorum divinorum, i. e. participem fieri beatitudinis, quae Deo soli naturâ est propria, participare de cognitione, qua Deus ipse semet cognoscit, scilicet Deum intueri sicuti est a facie ad faciem, participare de amore, quo Deus ipse semet diligit;

cohaeredem Christi: Omnia haec in Christum jam ex semet, nempe, quia Filius Dei proprius est, conveniunt.³⁾ Nos per

¹⁾ Cfr. s. Thomam, Summ. Theol. p. 3. qu. 23. a. 1.; 3. dist. 10. qu. 2. a. 1.; contr. Gentes l. 4. c. 17. fin.

²⁾ Quaeritur enim, utrum gratia sanctificans sit forma adaequata et propria per seipsam homines filios Dei constituens, quod plerisque theologis placet, uti Suaresio, Ripalda; vel an dicendum sit, homines filios Dei constitui immediate per inhabitationem Spiritus sancti, quem sanctificans gratia attrahit in justos iisque unit. Sic Lessius aliique. Cfr. et supra p. 32. sq. et Scheeben, l. c. n. 832. sqq.

³⁾ Quanquam non negetur, Christum ut hominem passione et morte sua sibi etiam promeruisse summam suam exaltationem et gloriam.

gratiam sanctificantem, quam Christus nobis meruit, Christi fratres et inde Christi cohaeredes efficimur.

Sententia est de fide. Sententia per omnes suas partes est dogmatica, uti constat ex conciliorum effatis, quae jam supra p. 24., 39. sq. allata sunt. Addimus verba concilii *Tridentini*,¹⁾ ubi justificatio translatio esse dicitur ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adae, in *statum gratiae et adoptionis filiorum Dei*; item,²⁾ ubi dicitur, hominem per gratiae susceptionem fieri ex inimico *amicum Dei*, et³⁾ „per hanc gratiam nos fieri amicos Dei et *domesticos ejus*“.

Probatur i. ex s. Scriptura. Praetermissis illis effatis s. *Scripturae*, quibus asseritur, justos omnes a Deo diligere eosque esse filios Dei, provocamus solum ad I. *Joann.* 3, 1.: „Videte, qualem caritatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus;“⁴⁾ *Rom.* 8, 15: „Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater);“ ibidem, 8, 17: „Si autem filii (Dei), et haeredes: haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi.“

2. ex ss. Patribus. Pro ss. *Patribus* loquatur s. Hieronymus:⁵⁾ „Omnis enim sanctus habens in se animae pulchritudinem amatur a Domino;“ s. Athanasius:⁶⁾ „Ipse igitur (Christus) secundum naturam est Filius Dei, nos autem per gratiam.“

¹⁾ Sess. 6. cap. 4.

²⁾ Ibid. cap. 7.

³⁾ Ibid. cap. 10.

⁴⁾ Cfr. et I. *Joann.* 3, 9.: „Semen ipsius (Dei) in eo manet et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est“

⁵⁾ In Daniel. c. 10. M. t. 25. p. 555.

⁶⁾ Orat. 2. adv. Arianos n. 59. M. ser. gr. t. 26. p. 274. Cfr. et Vega, l. c. 1. 5. c. 9; qui et alia s. *Scripturae* effata huc pertinentia nec non ss. *Patrum* effata affert. Cfr. etiam *Breviar.* Rom. Vigil. Pentecost., ubi in lect. 9 verba s. August. Tract. 74. in *Joann.* exhibentur. Cfr. etiam ss. *Patrum* hujusmodi effata, quae reperiuntur apud Scheeben, Dogm. t. 2 par. 1. n. 684. Transcribere liceat, quod affert ex s. Cyrillo Alex. l. 1. in *Joann.* Hic s. Pater ad verba Evangelistae: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui ex Deo nati sunt*, scribit: „Dat Filius (gentibus sive hominibus), ut sint *potestate* id, quod sibi uni proprie et secundum naturam inest, in commune quodam-

Ratio,¹⁾ quamvis per se in hac re nil valeat, 3. ex ratione. tamen fide illustrata et praesertim ea, quae jam supra de gratia sanctificante demonstravimus, spectans lubenter agnoscit, hominem per gratiam sanctificantem revera Deo singulari quodam modo²⁾ *gratum* fieri; nam, cur Deus talem non diligat, qui immunis est a peccato, qui divinae ipsius naturae est particeps, qui filius ejus adoptivus est factus, qui ei penitus in

modo proponens, in signum benignitatis suae erga homines et erga mundum caritatis. Non enim aliter possemus corruptionem fugere, qui terreni gestamus imaginem, nisi pulchritudo imaginis illius coelestis impressa nobis esset ex eo, quod vocati sumus ad filiorum Dei adoptionem. Participes enim illius facti per Spiritum, obsignati sumus in similitudinem cum ipso... Igitur ad dignitatem supernaturalem ascendimus propter Christum; verumtamen, non sicut ille, nullo plane discrimine, nos quoque futuri sumus filii Dei, sed ad ejus similitudinem, per gratiam nimirum, qua illum imitando repraesentamus. Est enim verus ille Filius existens a Patre, sed nos ejus benignitate adoptivi, gratiae loco id accipientes: *Ego dixi, dii estis, et filii Excelsi omnes*. Creata quippe et serva natura ad res supernaturales vocatur solo nutu et voluntate Patris; Filius vero et Deus et Dominus, quum ex ipsa substantia Patris effulserit, proprium ejus bonum secundum naturam sibi adsciscit... Qui per fidem Christi vocati sunt in adoptionem filiorum Dei, propriae quidem naturae vilitatem exuerunt, Deique honorantis gratia ceu splendida quadam veste conspicui ad supernaturalem dignitatem evehuntur. Non enim amplius carnis filii, sed Dei potius adoptiva soboles nuncupantur. Adverte porro cautelam, qua Evangelista usus sit, ut nativitas Unigeniti ab horum nativitate distingueretur. Quum enim potestatem a naturali Filio datam iis esse dixisset, ut filii Dei fierent, adoptione nimirum et gratia: tandem tutissime subjicit: *ex Deo nati sunt*; ut gratiae quoque demonstret magnitudinem, qua, quod alienum est a Deo et Patre, ad ejus naturale quodammodo consortium colligitur, et, quod servum est, ad Domini nobilitatem ob vehementem caritatem evehitur... Mediante Verbo, quod humanitatem sibi conjungit per carnem unitam, sed naturaliter Patri conjungitur, quatenus natura Deus, ... id, quod servum est, ad filiationem ascendit, per veri Filii participationem ad dignitatem ipsi secundum naturam propriam vocatum et quodammodo evectum. Quamobrem filii Dei vocamur et sumus, qui spiritalem regenerationem per fidem accepimus."

¹⁾ Lege Suarez, de Gratia, l. 6. cc. 12. 13.; l. 7. cc. 1. et 2.

²⁾ Cfr. supra p. 42.

omnibus est consentiens? Quoad hoc ultimum legitur: „Non est justus nisi, qui gaudet justis“; justus autem est Dominus et justitiam dilexit; ergo diligit et gratos habet, quotquot novit voluntati suae conformes.

Item non improbable esse censet ratio, quod gratia sanctificante *filiis Dei adoptivi* constituamur; nam per gratiam sanctificantem, ut legitur in s. *Scriptura*, interne renovamur ad novam in Deo vitam, per gratiam sanctificantem fit in Deo *regeneratio*; ubi autem quaedam generatio, ibi etiam ejusdem terminus, i. e. filiatio esse debet; non filiatio naturalis, quod impossibile, ergo adoptiva.¹⁾

Denique ratio bene intelligit, cum, qui in filium est assumptus, etiam esse *haeredem*, cumque, qui semen divinum in se accepit, etiam idoneum esse ad opera vitae aeternae efficienda.

Ad pleniorē hujus rei cognitionem comparandam maxime etiam juvaret spectare tum ad Dei omnipotentiam et bonitatem,²⁾ tum ad hominis capacitatem ad haec dona accipienda; denique juvaret spectare ad gratiae sanctificantis cum gloria coelesti nexum.³⁾ Quod autem facere omittimus, cum jam aliis locis de his verba fecerimus.

Ceterum annotamus, de aliquibus veritatibus hac thesi propositis infra quoque occasione data sermonem institui, speciatim veritatem, justificatum operibus bonis revera sibi mereri vitam aeternam, in Dogm. n. t. 3. capite 4. art. 5., ubi de fructibus justificationis disseritur, demonstratam esse. Ergo benevolus lector, uberiora de hac re optans, legat, quae locis citatis afferuntur.

¹⁾ Ceterum lege de hac re s. Thomam, locis supra p. 43. citatis; Ripalda, de Ente supern. disp. 132. sect. 10.; Mazzella, de Grat. n. 1014. sqq.

²⁾ Liceat addere, quae leguntur apud Vega, l. c. c. 9.: „Est forsā Deus noster, ut aliqui tepide et parum amantes, quos amant, parce atque invidie honorantes, quos sciunt dignos honore? Longe ista sunt a divina bonitate et caritate. Omnes profecto justificatos ad praemia aeterna et incomparabilia amat: omnes sui participes et sibi arctissime familiares vult facere: nihil illis invidet, nihil eis subtrahit: se totum et videndum et fruendum ipsis cum tota sua curia benignissime et amantissime impertiri gestit.“

³⁾ Cfr. Kirschkamp, Gnade und Glorie, cc. 7. sqq.

2. *Secundarii effectus.*

Ex his quosdam solummodo ad discussionem eligimus, dicentes:

Thesis: Gratia sanctificans animam splendore ac pulchritudine coelesti perfundit; Animam pulchriorem reddit.

secundum s. *Scripturae* effata, *Cant.* 1, 14.:¹⁾ „Ecce Demonstratur. tu pulchra es, amica mea;“ et secundum ss. *Patres*, ex quibus e. gr. s. *Cyrillus Alexandr.*²⁾ gratiam describit ut id, quod divinam nobis imaginem inculpit et sigilli instar supramundanam pulchritudinem ingenerat. Etiam *ratio* id facile colligit tum inde, quod anima per gratiam sanctificantem divinae naturae particeps redditur, i. e. Deo mirum in modum assimilatur eique conjungitur, tum inde, quod gratia sancti-

¹⁾ Apte enim hujusmodi verba secundum ss. *Patres* intelligi possunt etiam de anima justificati. Cfr. et ibidem cc. 1. et 2., et 4. integrum.

²⁾ *Dial.* 7. de *Trin.* M. ser. gr. t. 75. p. 1087. Cfr. et s. *Chrysostomum*, *Cateches.* 1. ad *Illuminandos*, n. 3. M. ser. gr. t. 49. p. 227., ubi legitur: Quemadmodum, si quis auream statuam, tempore, fumo, pulvere, rubigine foedatam, denuo conflaverit, eam nobis purissimam atque fulgentem restituit: sic et naturam nostram Deus peccati rubigine foedatam multoque affectam delictorum fumo, illa pulchritudine destitutam, quam ipsi ab initio indiderat, denuo conflavit et in aquas eam in conflatorium injiciens et pro igne Spiritus gratiam immittens hinc renovatos cum solaribus radiis splendore decertantes educit, contrito vetere homine, novo autem splendidiore, quam vetus erat, condito.“ Cfr. et s. *Ambrosium*, *Hexaem.* 1. 6. c. 8. n. 47. M. t. 14. p. 260. (vide supra p. 14.) S. *Thomas*, in *Ps.* 25. scribit: „Gratia divina pulchrificat sicut lux.“ Lege etiam s. *Bonaventuram*, in 2. dist. 29. a. 1. qu. 1.; item *Catech.* Rom. par. 2 c. 2. n. 50.

Liceat adjicere, quae leguntur apud *Vega*, de *justif.* l. 5. c. 8.: „(Gratia sanctificans) ita justificatos omnes, pulchros, nitidos, divites, fortes, constantes, sapientes, nobiles et omnibus virtutibus ornatos facit, ut, si omnem pulchritudinem corpoream, omnes divitias terrestres, omnem gratiam naturalem, omnes honores mundanos, omnem sapientiam et nobilitatem et gloriam hujus saeculi, imo etiam omnes virtutes studio et diligentia humana partas, ad pulchritudinem et divitias, sapientiam et gloriam, quam justī hac renovatione assequuntur, conferamus, sicut flores agri marcescant, quantumeunque praecellentia sint ac magnifica, suumque nitorem et splendorem perdant et prae nimio justificati hominis decore et fulgore obnubilentur et obscurentur.“

ficans omnes maculas animae delet eamque habitibus virtutum, uti mox monstrabitur, implet.

Hominem facit templum Spiritus Dei. *Thesis: Gratia sanctificans hominem facit templum Spiritus Dei*

Explicatur. ita, ut Spiritus sanctus speciali quodam modo praesens fiat in justo ibique habitet; ita, ut per gratiam sanctificantem exoriatur tam novus titulus praesentiae Spiritus sancti, cui nimirum adeo placet anima gratia praedita, ut, si non esset ibi ratione immensitatis, gratia allectus in tali saltem anima inciperet esse, quam novus modus, quo Spiritus sanctus praesentiam suam inanimat.

Attamen haec Spiritus sancti in justo praesentia et inhabitatio uberiori adhuc eget expositione.

Spiritus sanctus, utpote Deus, jam ratione suae immensitatis existere debet in omnibus creaturis, secundum *essentiam, potentiam et praesentiam*, prouti s. Thomas¹⁾ ostendit. Per hanc autem, de qua agitur, inhabitationem *aliud quidquam* asseritur. Iste triplex modus, quo Spiritus sanctus ubique est, *communis* est omnibus creaturis et habetur per bona naturalia: est etiam *necessarius*, posita rerum existentia; item iste modus nunquam dicitur *inhabitatio* Spiritus sancti. Per hanc, de qua agitur, inhabitationem *specialis*, inquam, statuitur Spiritus sancti existentia in anima iusti et quidem *libera*, etiam posita creatione.

In quo ergo haec *specialis* Spiritus sancti in anima iusti existentia et conjunctio cum ea consistit?

In eo, quod Spiritus sanctus *novo modo* in anima iusti operatur novos, nempe supernaturales, effectus, et supernaturalem tutelam, et providentiam patris erga filium adoptivum manifestat.

Attamen adhuc *majus* aliquid in se continet, nempe, ut Spiritus sanctus in anima iusti existat sicut *sponsus apud sponsam*, sicut *amicus apud amicum*, sicut *amans apud amatum*.²⁾

¹⁾ Summ. Theol. p. 1. qu. 8. a. 3.

²⁾ Scribit s. Thomas, l. c.: „Deus dicitur esse in re aliqua dupliciter; uno modo...; alio modo, sicut objectum operationis est in operante; quod proprium est in operationibus animae, secundum quod

Notandum est, scribit Mazzella,¹⁾ quod per gratiam et caritatem manet Deus in anima ut objectum cognitum et amatum, non utcunque, sed per modum *amici intime dilecti*, qui non utcunque objective dicitur esse in amante, sed tanquam bonum *intime praesens et intra ipsum amantem existens*. Cum vero in hac amicitia semper ratio habenda sit *divinae majestatis*, ideo, uti manet Spiritus sanctus in homine ut in amico, cui intime unitur, ita simul manet ibi tanquam amicus summa reverentia et veneratione colendus; ideoque manet etiam ibi praesens tanquam in templo vivo, quod ipse sibi ornat et praeparat per dona creata, ut in illo et ab illo adoretur.²⁾

cognitum est in cognoscente et desideratum in desiderante. Hoc igitur secundo modo Deus specialiter est in rationali creatura, quae cognoscit et diligit illum actu vel habitu. Et, quia hoc habet rationalis creatura per gratiam, dicitur esse hoc modo in sanctis per gratiam.“

¹⁾ L. c. n. 1046.

²⁾ Re quidem vera amicitia ex se postulat unionem inter amicos, non solum per conformitatem affectuum, sed etiam per inseparabilem praesentiam et conjunctionem, quoad fieri potest. In amicitia humana haec realis praesentia et unio quandoque est impossibilis, quandoque impedire posset majus bonum amici, etc., adeoque non semper habetur: at nihil hujusmodi in amicitia divina est timendum, ac proinde Deus, ut loquitur s. Ignatius (in exerc. contem. ad amor. spir.): Non solum dat ex iis, quae habet, sed etiam seipsum, quantum potest, juxta divinam suam ordinationem.

Quaeritur, quomodo haec Spiritus sancti in anima justi inhabitatio sit intelligenda *relate ad eam hominis cum Deo conjunctionem, quae per gratiam sanctificantem ut formam immediate effectum esse dicitur?*

Respondet Scheeben, Dogm. t. 2. n. 872. sqq.: unionem inter animam justi et Deum, quae per gratiam ipsam est parta, per hanc specialem Spiritus sancti inhabitationem compleri et perfici, prouti matrimonium, quod primum solummodo est ratum, per copulam consummetur (l. c. n. 883. sq.). Ut mihi videtur, res ita se habet: Id, quod per gratiam sanctificantem in anima *seminatur*, per hanc Spiritus sancti in anima existentiam ad *effectum* ducitur; vita divina, per gratiam sanctificantem seminis instar in anima justi latens per Spiritum sanctum in anima habitantem et efficacem sese manifestare incipit; istae nempe amoris divini exhibitiones erga animam justi incipiunt, istud sanctum, ut dicam, contubernium inter sponsatos (Deum scilicet et animam justi),

Probatur 1. ex
ss. Litteris.

S. *Scriptura* hanc Spiritus sancti in justo praesentiam et inhabitationem indicat eo, quod dicit, Spiritum sanctum in justos mitti, infundi, iis donari; justos eum accipere, habere, portare, adeo, ut sint ejus thronus, templum.¹⁾

2. ex ss. Patribus.

Ss. *Patres* id saepe pronuntiant, uti jam indicavi. Loquatur s. Cyrillus Alex.:²⁾ „In iis vero, qui credunt

vinculo Spiritus sancti (Amoris subsistentis) alligatos, supernaturali et mira ratione inchoat.

¹⁾ Cfr. *Joann.* 14, 16.; 15, 26.; *Rom.* 5, 5.; 8, 9. sq.; *I. Cor.* 3, 16.; 6, 19. — Alia s. *Scripturae* effata de hac invisibili Spiritus sancti in corda justorum missione lege apud Petav., *Trinit.* l. 8. c. 4. n. 6 et n. 12.; apud Scheeben, *Dogm.* t. 2. n. 853.

²⁾ L. 5. in *Joann.* 7, 39. M. ser. gr. t. 73. p. 758.

Scheeben, *Dogm.* t. 2. n. 869. sequentem s. Cyrilli Alexandr. in *Joann.* 1, 13. affert textum: Quum (Evangelista) potestatem a naturali Filio datam iis esse dixisset, ut filii Dei fierent, adoptione nimirum et gratia, tandem tutissime subjicit: „ex Deo nati (generati) etiam sunt“; ut ipsius gratiae ostendat magnitudinem, quippe quae in *naturale consortium* (οικειότητα φυσικήν) nos colligat et id, quod a Deo et Patre alienum et servum sit, ad dominicam nobilitatem evehat... Si enim neque Deus secundum naturam neque ex Deo est Spiritus ejus eique substantialiter inexistens, sed alius ab ipso, nec a natura creaturarum alienus: quomodo nos, qui per ipsum nati sumus, ex Deo nati dicimur? Aut enim mentiri plane Evangelistam fatebimur, aut, si verax est, sicuti est profecto, Deus erit et ex Deo secundum naturam Spiritus, *cujus participatione per fidem in Christum donati, et naturae divinae participes efficimur, et ex Deo nati esse dicimur, et eam ob rem dii nuncupamur, non gratia solum ad supernaturalem gloriam evecti, sed quod jam Deum in nobis habitantem atque diversantem habeamus*, juxta illud Prophetiae dictum: Quia inhabitabo in ipsis et inambulabo inter eos. Alioqui, respondeant, quaeso, nobis, qui tanta pleni sunt in-scitia, quomodo templa Dei sinus juxta Paulum, inhabitantem in nobis Spiritum habentes, nisi Spiritus Deus sit secundum naturam? Si enim creatura est ac opus, quam ob causam Deus nos destruit, tanquam qui Dei templum destruamus, cum corpus inquinamus, in quo Spiritus habitat, qui totam Dei ac Patris et similiter Unigeniti naturalem proprietatem in se habet? Cfr. etiam Scheeben, l. c. n. 855., ubi allegatur textus ex s. Irenaei haer. l. 5. c. 6. Cfr. et s. Augustinum, de fide et symbol. c. 9. M. t. 40. p. 191. — Alia ss. *Patrum* effata lege apud Petav., *Trin.* l. 8. c. 4.; Thomassinum de Incarn. l. 6. cc. 8. sqq.

in Christum, non simpliciter illustrationem Spiritus esse censemus, sed ipsum Spiritum inhabitare penitus et hospitari confidimus. Unde jure quoque templa Dei dicimur . . .“

Liceat in hac, de qua agitur, veritate paululum immorari, et ulterius investigare:

num id, quod per hanc Spiritus sancti inhabitationem asseritur, in Spiritum sanctum proprie prae ceteris divinis personis conveniat, an per appropriationem tantum, ut vocant?

Omnes fatentur theologi, inhabitationem per gratiam sanctificantem, *efficienter* sumptam, nempe *specificatam*, quatenus per eam aliquid *efficitur*, communem esse toti Trinitati; opera enim Trinitatis ad extra sunt indivisa. Scribit s. Thomas: ¹⁾ „Ea, quae a Deo in nobis sunt, reducuntur in Deum, sicut in causam efficientem et exemplarem: in causam quidem efficientem, in quantum virtute operativa divina aliquid in nobis efficitur; in causam vero exemplarem, secundum quod id, quod in nobis a Deo est aliquo modo, Deum imitatur. Quum ergo eadem virtus sit Patris et Filii et Spiritus sancti, sicut et eadem essentia, oportet, quod omne id, quod Deus in nobis efficit, sit, sicut a causa efficiente, simul a Patre et Filio et Spiritu sancto.“

Utrum efficienter?

Certum pariter est, *Patrem et Filium* inhabitare animam justī per *circuminsessionem*, quae nihil aliud est nisi divinarum personarum, ratione unitatis naturae, mutua velut commeatio seu immanentia in se invicem. Cum enim re et numero eadem sit divina essentia in Patre, Filio et Spiritu sancto, impossibile est, ut Spiritus sanctus sit in anima sanctificata, quin ibi sint simul Pater et Filius.

Quaeritur autem, utrum *terminative* (nempe, quatenus praecise spectatur *terminus*, qui inhabitat), an alio modo inhabitatio illa sit propria Spiritus sancti? Scilicet, cum constet ex s. *Scriptura* et ss. *Patribus*, inhabitationem sicut ipsam animae sanctificationem speciali quadam ratione Spiritui sancto tribui; quaeritur: utrum sit modus specialis unionis

Utrum terminative?

¹⁾ Contra Gentes I. 4. c. 21.

Spiritus sancti cum justis, qui sit *proprius* soli tertiae personae; an ei solum *per appropriationem* tribuatur? ¹⁾

Quoad hanc rem theologi non plane consentiunt.

Sunt, qui dicant, hanc inhabitationem, *terminative* sumptam, Spiritui sancto vere adscribi, ita, ut ea sit secundum *hypostasim*, ut revera *persona* Spiritus sancti cum justo speciali quodam modo copuletur; non quidem *substantialiter*, sed potius *accidentaliter*; non quidem plene ita, uti Verbum divinum conjunctum est cum humana natura; attamen ita, ut conjunctio Spiritus sancti cum anima justi saltem analogica sit Verbi cum humana Christi natura conjunctioni. Id, vel saltem simile quiddam affirmat Petavius, ²⁾ qui l. c., toto capite quarto multa ss. *Patrum*, praesertim *Graecorum* (s. Cyrilli Alex.) affert effata, quibus opinionem suam „privatam“, ut ipse dicit, tueri conatur. Ita dicit etiam Scheeben. ³⁾

Attamen communior theologorum sententia est, hanc inhabitationem eamque *terminative* sumptam omnibus divinis personis communem esse, seu totam Trinitatem, Patrem, Filium et Spiritum sanctum speciali modo in justo praesentem fieri; atque eam Spiritui sancto solum *appropriari*, seu prae ceteris divinis personis adscribi, quia ipse est Spiritus sanctus, i. e. *Amor subsistens, Donum et Sanctitas*. ⁴⁾

Per appropriationem.

Haec sententia demonstratur:

1. ex axiome, *in divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio*. Ex hoc enim immediate deducitur, quod omnes respectus ad extra sunt *communes* tribus personis, praeter illum, qui fundatur in functione hypostatica. Unio Dei autem cum anima sanctificata per gratiam non fundatur in functione hypostatica. Ergo nequit esse propria unius personae, sed communis trium.

2. Juxta communem expositionem theologorum, unio animae cum Deo per gratiam sanctificantem est (inchoative) cum Deo

¹⁾ Mazzella, l. c. n. 1032.

²⁾ De Trin. l. 8. c. 4. n. 6.

³⁾ Dogm. t. 2. §. 169., praesertim n. 859.

⁴⁾ Cfr. s. Thomam, Summ. Theol. p. 1; qu. 37. a. 1.; qu. 38. a. 2.

tanquam ultimo fine. Atqui non solum Spiritus sanctus, sed tota Trinitas, est ultimus noster finis. Ergo unio illa non est propria Spiritus sancti, sed communis tribus personis.¹⁾

Thesis: Gratia sanctificans hominem reddit vivum membrum Christi;

Hominem reddit vivum membrum Christi.

vivum, inquam; quamvis enim homo jam eo, quod membrum est Ecclesiae, fit Christi membrum; *vivum* tamen Christi membrum efficitur gratia sanctificante, qua vita spiritualis in anima seminatur.

Id indicatur in s. *Scriptura*, ubi²⁾ justus com- Demonstratur.
paratur palmiti, qui cum vite conjunctus manet et ab eo accipit, ut crescat et fructum afferat.

¹⁾ Mazzella, l. c. n. 1057. sq. Cfr. s. Thomam, 1. dist. 14. qu. 2. a. 2.

Ast quid de testimoniis ss. *Patrum*, quae a Petavio in suam opinionem afferuntur?

Mazzella, l. c. n. 1056., ostendit, ss. *Patres* docere: 1. Patrem ac Filium *eodem modo* inhabitare animam sanctificatam; 2. Patrem et Filium inhabitare animam sanctificatam simul cum Spiritu sancto, prout sunt *unus Deus unitate naturae*. Hinc ex illo (*Joann.* 14, 23. sq.): „Ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus,“ eos colligere unam omnium personarum inhabitationem. Atqui haec omnia ostendunt, eandem inhabitationem esse *communem* toti Trinitati et non *propriam* unius personae.

Ex effatis ss. *Patrum* eligimus unum s. Cyrilli Alexandr., quia Petavius de hoc potissimum ut suo patrono gloriatur. Scribit s. Cyrillus in *Joann.* 9, 23. (apud Mazzella, l. c.): „Veniemus, inquit Christus, ad eum ego et Pater et mansionem apud eum faciemus. Habitante quippe in nobis Servatore nostro Christo per Spiritum sanctum, erit quoque omnino nobiscum et Genitor; nam Spiritus Christi idem est et Patris... Inhabitante itaque in cordibus nostris Unigenito nequaquam abest Pater; habet enim Filius in se ipso Genitorem *unius subsistens cum eo substantiae*, sed et ipse est in Patre naturaliter.“ Denique (*Dial.* 7.) concludit: „Nunquid manifestum est demum, a nobis utique agnosci, quid sit Pater, quid Filius, quid Spiritus, distinctione hypostatica, verumtamen unitatis naturalis copula omnia utique sunt omnium, adventus, sermones, participatio, operatio et gloria, et quaecunque divinam ornant naturam.“

²⁾ *Joann.* 15, 4. 5 Cfr. et *Gal.* 2, 20.: „Vivo autem, jam non ego: vivit vero in me Christus.“ Cfr. et *Catechism.* Rom. Part. 2. c. 2. n. 52.

Id pronuntiant ss. *Patres*. Leo Magnus ¹⁾ dicit; „Memento, ejus capitis et ejus corporis sis membrum!“ ²⁾

Ad finem effectuum expositionis commemorare velim et illos, qui jam in Spiritus sancti in anima justī habitatione continentur, et quos supra paucis jam indicavi, nempe:

¹⁾ Serm. 1. de Nativ. M. t. 54. p. 192—193. — Alia ss. *Patrum* hujusmodi effata lege apud s. Thomam, Summ. Theol. p. 3. qu. 69. a. 5. et 6.

²⁾ Liceat, ad uberiorem rei explicationem et demonstrationem addere, quae leguntur apud Vega, in Trident. seu de Justific., l. 5. c. 8.: „Est nempe haec peculiaris et non infima gratia omnium justorum hominum, quod membra sint viva Christi. „Et vos estis corpus Christi ait Paulus (I. *Cor.* 12, 27.) et membra de membro.“ Et ni fallor, haec gratia non est pro eadem habenda cum ea, quae justis fit, dum merito Christi justificantur: Sed separabilis est ab illa et incrementum illius. Posset quidem Deus justificare nos merito Christi et non efficere membra ipsius viva. Verum, qui nostrae humanitatis dignatus est fieri particeps, tantopere amat et diligit nos, cum sumus grati suis beneficiis et suae redemptionis fructu gaudere volumus, ut velut conjuncta et insita sibi membra habeat nos et ut talia nutriet, foveat, diligit.

Et habet ista gratia novas, peculiare, et praegrandes praerogativas, quaeque multum conferant ad interioris hominis renovationem. Sollicitam enim Christus habet curam omnium justorum suorum et multo majorem, quam nos corporis nostri, et velut caput in membra jugiter in eis virtutem influit, quae ipsos renovet, et magis ac magis perficiat, et de virtute in virtutem in dies singulos proficere faciat. Et hac ratione opera justorum et magis meritoria et magis satisfactoria esse crediderim, quam alioquin essent, etiam ceteris omnibus paribus. Placent namque suo modo opera bona justorum hominum Patri coelesti propter istam eorum unionem et connexionem ad Christum, sicut opera Christi, et ab eo velut sui ipsius Filii quodammodo accensentur et acceptantur. Sicut enim Paulus dicit (*Gal.* 2, 20.): „Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus,“ ita justī dicere possunt: *Mereor ego, jam non ego, meretur vero in me Christus. Satisfacio ego, jam non ego, satisfacit vero in me Christus.* Et alioqui nihil in re responderet huic tam frequenti metaphorae et in Scripturis et in doctoribus sanctis, neque ex ea excitari debuissent justī ad servandum et tuendum suam justificationem et agendum pro ea juges gratias, sed duntaxat ex hoc, quod sunt in gratia merito Christi. Et revera, si ita esset, neque vere incorporaremur Christo spiritualiter per fidem, neque, cum justificamur vere, ut praedicant Scripturae et tota Ecclesia, efficeremur spiritualiter viva membra ipsius, neque ipse esset proprie nostrum caput spiritale.“ Cfr. et s. Thomam, Summ. Theol. p. 3. qu. 69. a. 5. et 6.

Gratia sanctificans hominem dignum reddit *speciali dilectione et providentia divina*, ¹⁾ quae est patris ad filium adoptivum, quae tanta est, ut *diligentibus* ²⁾ Deum omnia cooperentur in bonum;

item gratia sanctificans naturam hominis fragilem *specialiter idoneam reddit ad vincendas tentationes et operandas omnis generis virtutes* adeo, ut justus cum Apostolo Paulo ³⁾ dicere queat: „Omnia possum in eo, qui me confortat;“ porro *veram efficit felicitatem et pacem*, quam mundus dare non potest, adeo, ut cum Apostolo (II. Cor. 7, 4.) justus dicere possit: „Superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.“ Denique vere nos *illuminat, veram confert libertatem* verumque *in omni pietate progressum*; formamur enim ad similitudinem Christi et Dei.

Quaeris de argumentis pro hisce, quos modo recensuimus, effectibus? Profecto tot sunt argumenta, quot martyres, virgines, quot horum victoriae de carne, mundo et de inferno. ⁴⁾

¹⁾ Cfr. *Isai.* 49, 15. 16.: „Nunquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te: muri tui coram oculis meis semper.“ — Haec specialis Dei providentia secum fert *specialem justorum per angelos custodiam* secundum *Hebr.* 1, 14.; *Psalm.* 90, 11.

²⁾ *Rom.* 8, 28.

³⁾ *Phil.* 4, 13. Cfr. et *Psalm.* 67, 36.

⁴⁾ Cfr. de hujusmodi gratiae sanctificantis effectibus etiam Bonaventurae, *Brevil.*, par. 5. c. 1. et 3. et sqq. Capite 1. legitur: (Gratia sanctificans) „est donum, per quod anima efficitur sponsa Christi, filia Patris aeterni, et templum Spiritus sancti, quod nullo modo fit nisi ex dignativa condensatione, et condensatione dignatione majestatis aeternae per donum gratiae suae. Ipsa denique est donum, quod animam purgat, illuminat et perficit: vivificat, reformat et stabilizat: elevat, assimilatur et Deo jungit ac per hoc acceptabilem facit.“ In sequentibus Doctor seraphicus hos insignes gratiae effectus uberius exponit et demonstrat. Lege etiam Vega, l. c. l. 5. cc. 6. sqq. Capite 8. renovationem interioris hominis actu justificationis effectam perpulchre describit. Immixtae quidem sunt sententiae, quas sequenti articulo delineabimus. Ast liceat ista effata jam hoc loco allegare.

Quo magis ea, quae dicuntur a Vega de effectibus gratiae sancti-

Articulus V.

Gratiae sanctificantis comitatus.

Prooemium. Gratiae sanctificantis *comitatum* intelligimus illos gratiarum thesauros, qui simul cum gratia sanctificante animam

ficantis, appareant, praemittere liceat ea quoque, quibus devastatio animae per peccatum facta exhibetur: „Deturpant animam *peccata*, maculant, sordidant, fragilem et tardam ad bonum, instabilem et proclivem ad malum, debilem ad resistendum tentationibus efficiunt et eam languere usque ad mortem faciunt, ne currat per viam mandatorum Dei, ne alacris sit, ne hilaris, ne laeta, ne quiescat, ne somnum dulcem unquam capiat, sed jugiter flamma vitiorum suorum exaestuēt, ardeat, et sibi ipsi displiceat... Et libertatem etiam spiritus peccata auferunt, et daemone et mundo et carni et sibi ipsis, hoc est, ipsis nostris pravis affectibus nos subjiciunt et duris vinculis et compedibus misellas nostras animas constrictas in servitutem plusquam ferream et Aegyptiacam contradunt. Hebetant et aciem nostrorum sensuum, ne audiamus voces et inspirationes Dei: ne videamus mala, quae nobis imminēt: ne trahamur post Dominum odore fragrantissimorum exemplorum, quae nobis Sancti praebuerunt, ne gustemus, quam suavis est Dominus: ne sentiamus flagella, quibus excitamur ad poenitentiam. Exspoliant insuper nos peccata divitiis spiritualibus donorum et virtutum, exspoliant honore, decore et bona fama, nudos nos, pauperes, viles, abjectos, infames et steriles bonis operibus constituunt. Aurum tollunt sapientiae, colorem optimum caritatis exterminant, lapides pretiosos virtutum dispergunt, aut certe obnubilant et obscurant. Pacem conscientiae et laetitiam expellunt, calorem et fervorem spiritus eliminant et horrendos nos reddunt et foetidos in conspectu Dei et Sanctorum suorum.“

Deus autem per *gratiam sanctificantem* „languores et vulnera nostra sanat, sordes abluit, vincula peccatorum tollit, dominium pravorum affectuum dirumpit, et servitute et captivitate daemonis liberat. Horrorem et foetorem peccati adimit, vitia fugat, fomitem mitigat, vitam et libertatem reddit, decorem ac divitias gratiae et virtutum restituit. Pacem ac laetitiam conscientiae reddit, collapsas animae vires reparat et communit, debilitatem sensus exacuit et corroborat, pronos in bonum facit, tardos et difficiles ad malum, fortesque et constantes ad resistendum tentationibus, foecundos bonis operibus. Fidem et spem vivificat, caritatem accendit, prudentiam, sapientiam et scientiam largitur, religionem et pietatem tribuit, justitiam praebet, fortitudinem affert, temperantiam et humilitatem impertitur. Denique sic omnia interiora innovat, ut merito Paulus baptizatos omnes renovatos dixerit novamque creaturam

hominis intrans ibique manent. *Catechismus Romanus* habet: „Huic autem (gratiae) additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quae in animam cum gratia divinitus infunduntur.“¹⁾ Sicut rex, qui domum subditi benigne intrat, non venit nisi egregio comitatu stipatus, ita et Spiritus sanctus, qui in animam justificati venit; sicut lapis adamantinus ab artifice auro circumcingitur, sic et gratia sanctificans donis insignibus circumdatur.²⁾ Modus operandi sequitur modum

appellarit. Et eadem causa justificationem per Baptismum nativitatem Christus vocavit, et Joannes et Jacobus generationem, et ipse Paulus regenerationem. Qui et ipsi Christi resurrectioni eam comparavit. Et David olim sub nomine creationis et renovationis omnem justificationem expressit.“

¹⁾ Part. 2. c. 2. n. 51. Et immediate postea pergit: Quare Apostolus ad *Titum* ait: *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum.* D. Augustinus verba illa *Abunde effudit* explanans: „Nimirum, inquit, ad remissionem peccatorum et copiam virtutum.“ Item, ibidem n. 52.: „Jam vero per Baptismum etiam Christo capiti tanquam membra copulamur et connectimur. Quemadmodum igitur a capite vis manat, qua singulae corporis partes ad proprias functiones apte exequendas moventur; ita etiam ex Christi Domini plenitudine in omnes, qui justificantur, divina virtus et gratia diffunditur, quae nos ad omnia christianae pietatis officia habiles reddit.“

²⁾ Cfr. s. Bonaventuram, *Brevil.* par. 5. c. 4. integrum. Ab initio legitur: „Tertio restat agere de gratia in comparatione ad habitus virtutum, circa quam consideranda sunt tria. *Primum* est, qualiter gratia una ramificatur in habitus virtutum: *Secundum*, qualiter ramificatur in habitus donorum: *Tertium*, qualiter ramificatur in habitus beatitudinum. *De ramificatione igitur gratiae in habitus virtutum haec tenenda sunt*, quod, cum una sit gratia sanctificans animam, *septem* tamen sunt virtutes gratuita, quibus regitur vita humana: *tres* quidem *theologicae*, scilicet fides, spes et caritas: *quatuor cardinales*, scilicet prudentia, temperantia, fortitudo et justitia, quae uno modo est virtus communis et generalis, alio modo specialis et propria. Hae autem septem virtutes, licet sint distinctae, et proprias excellentias habentes, sunt tamen connexae et aequales ad invicem in eodem; et, licet sint gratuita per gratiam informatae, *possunt tamen fieri informes per culpam, sola caritate excepta*, et iterum reformari per poenitentiam, adveniente gratia, quae est habituum virtualium origo, finis et forma.“ Cfr. et hujus partis 5.

esse, dicunt philosophi; ergo gratiam sanctificantem, quae hominem in *esse* divino constituit, consequuntur alia dona, quae hominem proxime disponunt ad operationes Esse divino consentaneas, i. e. divinas.

Jam ex hucusque dictis, praecipue ex iis, quae ex Vega¹⁾ attulimus, effatis, manifestum redditum est, cum gratia sanctificante in animam simul infundi copiosissimas *virtutes*. Ast necesse est hoc speciatim ostendere.

Notio virtutis
infusae. *Virtus* eaque *infusa* secundum s. Thomam²⁾ est „qualitas mentis, qua recte vivitur, qua nemo male utitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur.“

cetera capita usque ad 10. inclus.; item ejusdem in 3. Sent. dist. 34. sqq.; Centiloq. p. 3. sect. 43. sq. et alibi.

¹⁾ Cfr. p. 56.

²⁾ Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 55. a. 4. Cfr. etiam ejusdem in 2. Sent. dist. 27. a. 2.; de Verit. qu. 1. a. 2. per totum; et a. 9. ad 1., et 10. et 11. Cfr. et s. August., de liber. arbitr. c. 18. M. t. 32. p. 1267. — De virtutis *notione* lege etiam Migne, Curs. Theol. t. 10. p. 1030. sqq.; t. 11. p. 1178. sqq.

Virtus infusa fere idem est ac *habitus* isque *bonus*, *operativus*, infusus; quare juvabit quaedam dicere de habitu.

Habitus generatim sumptus est dispositio, secundum quam subjectum bene vel male disponitur aut secundum se aut ad aliud. *Habitus* isque *bonus*, de quo solo loquimur, nempe vel est aliquid, quod subjectum in se citra relationem ad operationem afficit, ut sanitas, pulchritudo, gratia sanctificans, etc.; vel est aliquid, quod subjectum disponit, perficit in ordine ad actum. *Habitus* bonus hac altera ratione dicitur *operativus*; qui proin est qualitas ex se permanens, bene disponens potentiam in ordine ad operationem.

Habitus boni operativi, qui saepe etiam simpliciter *habitus* appellantur, sunt vel *naturales* seu ipsa natura insiti, vel *acquisiti*, qui actibus acquiruntur, vel *infusi*, quos Deus supernaturaliter agens cum potentiis animae communicat. Hi ultimi item prouti infusae virtutes infunduntur vel *per accidens* et supernaturales sunt solummodo quoad *modum* (si videlicet repetitis actibus ab homine quidem acquiri potuissent, nihilo minus tamen a Deo homini gratuito infunduntur), vel infunduntur *per se*, et proin sunt supernaturales quoad *modum simul et quoad substantiam*. Hujusmodi *habitus* non tam agendi facilitatem, quam potius agendi potestatem conferunt; unde cum Ripalda definiri possunt: *qualitates per se infusae et permanentes, adjuvantes potentiam vitalem per*

Sic virtutem, de qua agimus, jam distinximus ab *acquisita*, quae iteratis actionibus bonis ejusdem generis ab homine ipso comparatur.

Ast necesse est, virtutes infusas, quas demonstrare aggredimur, magis delineare.

Partitio virtutum
infusarum.

ficiendi actus supernaturales, et tenentes se ex parte potentiae. Suarez de his habitibus infusis, de Grat. l. 2. c. 9. n. 3. scribit: „Nec sunt *puri habitus*, nec *purae potentiae*, sed utramque rationem eminenti modo participant. Sunt enim *habitus*, quatenus *supponunt potentiam*, quae est proximum principium operationis, et illam informant et ad operandum adjuvant, nec possunt sine illius influxu operari: sunt vero *potentiae* aliquo modo, quatenus non dant solam facilitatem operandi sicut puri habitus, sed etiam *dant vel complent potestatem*. Non possunt autem dici *simpliciter* potentiae, quia non sunt *totum* principium proximum agendi; quia necesse est, ut ipsae potentiae animae immediate influant in actum, alioquin actio non esset vitalis. Vocantur autem *simpliciter* habitus, ut distinguantur a propriis potentiis, quibus superadduntur, et quia sine potentiis nihil agere possunt: potentiae autem absolute agere possunt sine tali habitu, si Deus per aliquod auxilium vicem ejus suppleat.“

Ergo habitus (operativus, bonus) infusus fere idem est ac virtus infusa; nam et haec significat complementum activae potentiae, quae a solo Deo dari potest hominique vim tribuit perficiendi actus supernaturales. Cfr. s. Bonavent. in 2. dist. 28. dub. 1. (apud Scheeben, Dogm. t. 2. n. 776.); s. Thomam, Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 49. sqq.; de Verit. qu. 2. a. 1.; qu. 14. a. 6.; 2. Sent. dist. 27. qu. 1. a. 3.; Ripalda, de Ente supern. disp. 118—129.; Kleutgen, Theol. d. Vorz. t. 2^a n. 193. sqq.; Scheeben, Dogm. t. 2. n. 773. sqq.

Ex his, quae de *habitu* diximus, manifestum est, gratiam sanctificantem, si secundum positivum elementum a nonnullis catholicis theologis habitus appellatur, a habitu infuso, prouti hoc loco sumitur, diversam esse. Etenim ille habitus (seu potius illa qualitas, quae est gratia sanctificans,) *essentiae* animae superadditur, hic autem ejus potentiis; ille non est operativus, saltem non proxime, hic autem est operativus; etc.

Inde etiam apparet discrimen, quod intercedit inter haec, quae a nobis, et ea, quae de gratia sanctificante secundum positivum suum elementum a celeberrimo Kuhn statuuntur. *Ex ejus mente justitia inherens* est habitus fidei, spei et caritatis, quatenus actibus trans-euntibus opponuntur (cfr. ejus opus, die göttliche Gnade p. 402. sq.; 409. sq. et alibi). Ceterum lege etiam infra p. 65. sq.

Sunt virtutes a Deo animae inditae, quae etiam actuum frequentatione naturaliter acquiri possent, ut notitia linguarum, s. Scripturae, etc. Appellantur virtutes infusae per *accidens*, et supernaturales sunt solummodo quoad modum: ¹⁾ — De istis hoc loco non est sermo.

Sunt virtutes animae inditae, quae a *solo* Deo effici possunt et quae ideo supernaturales sunt non solum quoad modum, sed et quoad *substantiam*. Sunt omnes istae, quae producuntur lumine et motivo supernaturali hominemque ferunt in objectum supernaturale, et quidem ultimo in Deum supernaturaliter possidendum, seu possidendum, prouti in se est. — De iis hoc loco loquimur.

Virtutes hac dividuntur in theologicas et morales.

Theologicae virtutis est hominem *immediate* in Deum ut finem suum supernaturalem dirigere eumque ad hunc finem disponere. ²⁾ *Theologica* virtus ergo est virtus infusa, quae habet Deum pro objecto materiali, et pro formali objecto seu motivo aliquod Dei attributum. ³⁾

¹⁾ Virtutes ejusmodi divinitus concessae non magis specie ab acquisitis differunt, quam vita defuncto Lazaro restituta differt a vita, quam prius a parentibus hauserat.

²⁾ Cfr. S. Thomam, Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 62. a. 3., ubi legitur: „Virtutes theologicae hoc modo ordinant hominem ad beatitudinem supernaturalem, sicut per naturalem inclinationem ordinatur in finem sibi connaturalem.“ — De virtutibus *theologicis* lege etiam s. Thomam, in 3. Sentent. dist. 23.; dist. 26. et 27.; et Summ. Theol. l. c. totam qu. 62.

³⁾ Sunt *tres* virtutes theologicae secundum I. Cor. 13, 13.: „Nunc autem manent fides, spes, caritas: tria haec; major autem horum est caritas.“ *Tres*, inquam; etenim tam multiplex est virtus theologica, quam multiplex est virtus, quae erga Deum recte disponit nosque immediate ad eum dirigit; atqui triplex est ejusmodi virtus. Cum enim in hac vita per fidem ambulemus, et non per speciem, 1. *fide* credimus Deum et cetera, quae nobis revelavit; et credimus, *quia* verax est, nec falli nec fallere potest; 2. *spe* confidimus, nos Deum tanquam ultimum nostrum finem consecuturos tentationesque superaturos esse; et confidimus, *quia* est omnipotens et infinite misericors; 3. *caritate* Deum super omnia diligimus et proximum sicut nosmetipsos propter illum; et hoc facimus,

Moralis, quam vocant, virtus est virtus infusa, quae Virtus moralis, proxime pro objecto materiali habet quoddam bonum creatum, pro formali autem objecto seu pro motivo ipsam supernaturalem actus bonitatem seu honestatem.¹⁾

His de virtutibus praemissis, primum hanc generalem statuiamus thesim:

Gratia sanctificans secum habet huiusmodi virtutes infusas. Gratia sanctificans secum habet huiusmodi virtutes.

Thesis est omnino certa; quod fuit ex effato concilii Viennensis supra p. 16. allato, quo ut probabilior sistitur sententia, etiam *infantulis* Baptismo infundi huiusmodi virtutes;²⁾ item ex *Catechismo* Romano, ubi³⁾ legitur: „Huic autem gratiae additur nobilissimus *omnium* virtutum comitatus, quae in animam cum gratia infunduntur divinitus;“ item ex synodo *Atrebatensi*,⁴⁾ docente: „Prius foedi eramus deformitate peccatorum, in ipsa tinctione reddimur pulchri dealbatione virtutum.“

Provocamus solummodo quoad *vetus Testamentum* Probatur 1. ex ad locos,⁵⁾ ubi dicitur, in foedere gratiae Deum *cor* ss. Litteris. *lapideum* ablaturum et daturum esse *cor carneum*; item se

quia est summe bonus et infinite amabilis. Cfr. et Scheeben, Dogm. t. 2. n. 788. sqq.

¹⁾ Praecipuae virtutes *morales* sunt quatuor virtutes *cardinales*, scilicet prudentia, iustitia, fortitudo et temperantia; uti jam supra p. 57. cum s. Bonaventura indicavi. Dicuntur *cardinales*, quia sunt praecipuae inter *morales*, et tanquam cardines, quibus ceterae innituntur.

De virtutibus *moralibus* lege s. Thomam, Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 58. sqq.; item apud Migne, Curs. Theol. t. 10. p. 1149. sqq.; t. 13. p. 840. sqq.; Martin, Lehrbuch der Moral, §. 181. sqq.; Mazzella, de virtutibus infusis, Romae 1879.

²⁾ Huiusmodi virtutes infundi adultis, a nemine in dubium vocatum est.

Sunt Theologi, qui dicant, sententiam, in justificatione huiusmodi virtutes infundi, esse de fide, nempe Suarez, Gregor. de Valentia, de Lugo, etc.

³⁾ Part. 2. c. 2. n. 51.

⁴⁾ Arras, Flandriae, ann. 1035. Cfr. M. t. 142. p. 1273.

⁵⁾ Ezech. 11, 19.; 36, 26.; Jerem. 31, 33. sq. Cfr. et supra p. 40.

scripturum esse legem *in fidelium visceribus* et in eorum corde, qui loci vix aliter quam de virtutibus seu de habitibus operativis bonis¹⁾ infusis explicari possunt. Sicut enim nomine *cordis lapidei* intelligitur cor pravis habitibus infectum, ita nomine *cordis carnei* manifesto significatur principium *habituale* et *permanens, operativum*, sed bonum (*ut in praeceptis meis ambulent*), divinitus infusum. Pariter aliquid *cordi inscribere* est illud habitualiter memoria tenere, magni facere, amare, etc.; lex ergo cordi inscripta erit lex menti alte impressa, quae cum amore et prompte servatur. Sed habitualis promptitudo et alacritas in servanda lege est virtus.²⁾

Quoad novum Testamentum provocamus ad *Titum*, 3, 5.: „Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde.“ Verba enim *Abunde effudit* s. Augustinus explicat dicens: „In remissionem peccatorum et copiam virtutis.“³⁾

2. ex ss. Patribus.

Ex ss. *Patribus* loquatur s. Hieronymus,⁴⁾ qui, cum multo plus legendum esse lapsus animae fidelis

¹⁾ Cfr. supra p. 58. sqq.

²⁾ Cfr. Hurter, Compend. t. 3. n. 215.

³⁾ Cfr. supra p. 57. Alia s. *Scripturae* effata annotantur apud Scheeben, l. c. n. 779.; necnon apud s. Thomam, Summ. Theol. p. 3. qu. 69. art. 4. et 6. S. Thomas, h. l., praeunte s. Augustino, provocat ad illos s. *Scripturae* locos, quibus asseritur, homines gratia sanctificante (in Baptismo) constitui viva membra Christi; unde necesse sit, quod a capite recipiant influxum gratiae et virtutis (a. 6.). Artic. 4. scribit Doctor Angelicus: „Dicendum, quod, sicut Augustinus dicit in libro de Baptismo. parvul. (sive de peccat. merit. et remiss. l. 1. c. 26.), ad hoc Baptismus valet, ut baptizati Christo incorporarentur ut membra ejus: e capite autem Christo in omnia membra ejus gratiae et virtutis plenitudo derivatur, secundum illud *Joann. 1. de plenitudine ejus nos omnes accepimus*: unde manifestum est, quod per Baptismum aliquis consequitur gratiam et virtutes.“ Item provocat (a. 6.) ad *Rom. 6.*: *Consepulti sumus cum illo per Baptismum in mortem*; „Subditur autem: *ut, quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, et nos in novitate vitae ambulemus*: sed novitas vitae est per gratiam et virtutes; ergo pueri in Baptismo gratiam et virtutes consequuntur.“

⁴⁾ In prolog. in Thren., apud Vega, in Trident., l. 7. c. 24. Huc pertinet et effatum s. Cyrilli Alexandrini supra p. 19. allatum,

quam ruinam templi Salomonis ostenderet, ita scribit: „Non auri et argenti metallo, sed virtutibus anima radiabat. Habebat enim arcam intra se et duo Cherubim, i. e. fidem Patris et Filii et Spiritus sancti, sitam. Sed nunc nihil eorum apparet. Ablata sunt haec cuncta, nudata est domus Dei omnibus ornamentis suis cunctisque, quae divinitus consecuta fuerat, exspoliata muneribus, remansit deformis ac turpis, periit ab ea omne munimen omnisque custodia.“

Etiam *ratio* sententiam approbat; et quidem inde,¹⁾ 3. ex *ratione*. quia maxime congruit, ut Deus creaturam, quam per gratiam sanctificantem in quodam Esse divino collocavit, per huiusmodi virtutes infusas ad operationes huic Esse consentaneas proxime disponat. Quod valet in naturali hominis ordine, valebit quoque in supernaturali. Quemadmodum natura hominis ita est principium operationum sibi consentanearum, nempe rationalium, ut eas exercere non possit nisi per potentias sibi congenitas, per intellectum scilicet et voluntatem: sic gratia santificans, quae accedit homini velut nova natura, comites habeat oportet virtutes infusas, per quas veluti per supernaturales potentias supernaturaliter operetur.

Inter virtutes infusas tum necessitate tum dignitate eminent virtutes *theologicae*, circa quas statuimus:

¹⁾ Vega, in Trident., l. c. scribit: „Quamvis, ut plures nobiles autores sentiunt, nulla sit ratio naturalis, quae convincat huiusmodi habitus nobis a Deo infundi; posset enim Deus, quicquid per illos facit, suo divino auxilio in nobis efficere: valde tamen congruit lumini naturali, Deum illos nobis impertiri. Disponit quippe Sapientia divina omnia suaviter et cuilibet agenti naturali qualitates dat suae naturae congruentes, per quas perfecte et commodissime suas possit operationes exercere.“

Ut veritas, esse huiusmodi virtutes easque revera una cum gratia sanctificante in animam infundi, magis manifesta sit, lege s. Bonaventuram, Brevil. par. 5. c. 4.; Itinerar. mentis, c. 4. n. 3.—5.; in 3. Sent. dist. 23. a. 2. qu. 5. In huius rei explicationem legantur etiam, quae reperiuntur apud s. Thomam, Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 51. a. 4.; qu. 61. a. 1.; qu. 62. a. 1. et 3.; qu. 65. a. 3.; qu. 110. a. 3.; p. 2. 2. qu. 23. a. 2.; p. 3. qu. 69. a. 4. et 6.; contra Gentes l. 3. c. 150.; de Verit. qu. 14. a. 2.; qu. 27. a. 2.; Scheeben, Dogm. t. 2. n. 779. sqq.

Secum habet
virtutes theolo-
gicas.

Thesis: Gratia sanctificans secum habet virtutes theologicas, fidem, spem et caritatem.

Thesis omnino certa,¹⁾ ex concilio *Tridentino*, quod habet:
„In justificatione cum remissione peccatorum haec omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur, fidem, spem et caritatem.“²⁾

Probatur 1. ex
s. Scriptura.

S. *Scriptura* id indicat³⁾ *Rom.* 5, 5., ubi legitur:
„Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.“ Hoc loco edicatur, cum gratia sanctificante conjunctam esse caritatem. Attamen simul significatur, dari fidem et spem. *Fidem*, inquam; nam caritas seu amor Dei non potest esse sine praelucente cognitione; per fidem enim ambulamus, et non per speciem (*II. Cor.* 5, 7.); *spem* quoque, inquam; nam sine spe divini auxilii caritas non tendit in amplexum Dei praedilecti.⁴⁾

2. ex ss. Pa-
tribus.

Ex. ss. *Patribus* afferimus effatum s. Augustini:⁵⁾
„Caritas Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non, qua nos ipse diligit, sed, qua nos facit dilectores suos, sicut justitia Dei, qua justus ejus munere efficitur, et Domini

¹⁾ Vega, de justif. l. 7. c. 24., Suarez, de Gratia l. 6. c. 8. n. 14. alique theologi dicunt, hoc esse dogma fidei in concilio *Tridentino* definitum.

²⁾ Sess. 6. cap. 7. Huc pertinet etiam ejusdem sessionis can. 11.: „Si quis dixerit, homines justificari sola peccatorum remissione, exclusa gratia et caritate, quae in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, atque illis inhaereat; anathema sit.“ — Cfr. Scheeben, Dogm. t. 2. n. 781.

³⁾ Argumenta proprie talia in s. *Scriptura* non haberi, censet Suarez, l. c. l. 6. c. 8. n. 7. Afferit autem (l. c. n. 13.) praeter istum locum *Rom.* 5, 5. etiam *II. Cor.* 13, 5.; et *I. Petr.* 1, 3.

⁴⁾ Ast opponis, id valere de *actibus*, non autem de *habitibus*, de quibus hoc loco disseratur? *Resp.*: Quod valet de actibus, mutatis mutandis valebit quoque de habitibus utpote, qui istorum actuum unâ sunt principia. Cfr. et Scheeben, l. c. n. 788. — Ceterum annotamus, illud *Rom.* 5, 5. non tam de actu quam potius de habitu caritatis intelligendum esse.

Huc referri potest etiam *Gal.* 4, 6.

⁵⁾ De Spirit. et Litt. c. 32 (apud Suarez, de Grat. l. 6. c. 8. n. 11.).

salus, qua nos salvos facit, est tunc Jesu Christi, qua nos fideles facit;“ et effatum s. Gregorii M., qui dicit: ¹⁾ „Fides, spes et caritas non nostra moenia (i. e. ornamenta, uti ex contextu liquet), sed munitiones sunt, quae si habere negligamus, hostilibus insidiis patemur.“

Ratio veritatem ita demonstrare conatur: Gratia non 3. ex ratione. dissimili ratione videtur operari in filiis adoptionis ac natura in filiis naturalibus. Jam vero natura inserit filiis specialem instinctum agnoscendi parentes, fiduciam in illos et amorem tenerum: cui *triplici* affectui in ordine naturali *triplex affectus* ordinis *supernaturalis* erga Deum, sive tres respondent virtutes theologiae; ergo gratia has inseret justificatis. ²⁾

¹⁾ Moral. l. 11. c. 16. M. t. 75. p. 965.

²⁾ Hoc loco etiam pauca dicere liceat de quaestione, *num caritas a gratia sanctificante realiter sit distincta nec ne?*

Affirmat hanc quaestionem et statuit, caritatem a gratia sanctificante re esse distinctam, s. Thomas et ejus schola: quia, sicut virtus naturalis hominem in Esse naturali, ita virtus supernaturalis eundem in Esse supernaturali constitutum supponit; atqui caritas est virtus supernaturalis, gratia vero sanctificans constituit hominem in Esse divino et supernaturali; ergo caritas supponit gratiam sanctificantem tanquam novam naturam, secundum quam homo dicitur regenerari, nasci filius Dei; ac proinde gratia sanctificans realiter distinguitur a caritate.

Illud ipsum videtur agnoscere concilium *Viennense* (Clement de summa Trinit., cfr. supra p. 16.), si ait, in Baptismo conferri gratiam informantem *et* virtutes. Concilium quoque *Tridentinum*, Sess. 6. cap. 7. distinguit gratiam sanctificantem a virtutibus; docet enim ibidem: justificationem fieri per susceptionem gratiae *et* donorum.

Contra negant realem distinctionem inter gratiam sanctificantem et caritatem *Magister Sentent.*, l. 2. dist. 26., Alex. Halens., Summ. Theol., par. 3. qu. 61., Richard. a S. Viet., Scotus, Durandus, Vega, de Justific. l. 7. c. 25., Bellarminus et alii: quia in s. *Scriptura* omnes effectus gratiae sanctificantis tribuantur caritati. Caritas, ita dicunt, expellit peccatum, *Luc.* 7, 47.: „Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum;“ hominem reddit Deo gratum, *Joann.* 14, 21.: „Qui autem diligit me, diligitur a Patre meo, et ego diligam eum;“ efficit eum consortem divinae naturae ac proinde filium Dei adoptivum et haeredem, *1. Joann.* 4, 16.: „Qui manet in caritate, in Deo manet et Deus in eo;“ et *Jacob.* 1, 12.: „Accipiet coronam vitae, quam repromisit Deus dili-

Secum habet
virtutes morales.

Thesis: Gratia sanctificans secum habet etiam virtutes

morales.

Sententia inter theologos ¹⁾ communior.

Thesis demon-
stratur.

Quoad s. *Scripturam* provocamus ad locos supra

p. 61. sq. allatos.

Ex ss. Patribus loquatur unus s. Augustinus: ²⁾ „Istae virtutes (cardinales) nunc in convalle plorationis per gratiam Dei dantur nobis.“

Ratio sententiam simili modo probat, prout istam de vir-

gentibus se.“ Denique caritas est radix omnium bonorum operum, I. Cor. 13, 4.: „Caritas patiens est, benigna est“.

Respondemus ad argumenta hujus posterioris sententiae haec: Eadem solent dici de proxima dispositione, quae dicuntur de forma, quam ea introducit, v. gr. de summo calore aequae dicitur ac de igne, quod comburat, inflammet; caritas (actualis) autem perfecta est proxima ad gratiam sanctificantem dispositio; ergo. Item eadem solent dici de eo, quod a forma separari nequit, quam de forma, quae ejus est principium; atqui caritas (ut habitus) a gratia sanctificante separari nequit; ergo. — Sed uberiores hujus controversiae expositionem et dijudicationem praetermittimus, quia ad salutem fidelium parum interest, eos scire, num gratia sanctificans et caritas realiter distinguantur; modo noverint, dona illa simul in justificatione conferri. Cfr. Kleutgen, Theol. d. Vorz. t. 2. n. 196. sqq.; Scheeben, Dogm. t. 2. n. 781.; Mazzella, l. c. disp. 5. a. 5. — Ceterum lege etiam ea, quae supra p. 9. sq. et 59. dicta sunt. Cfr. s. Thomam, Quaest. disp. de car. a. 1.; Petav. de Trin. l. 8. c. 6. n. 3. 4.

¹⁾ Ita censet e. gr. s. Thomas, Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 63. a. 3.; qu. 65. a. 3.; et tota s. Thomae schola; item Richardus, s. Bonaventura, Vega, l. c. l. 7. cap. 24.; Suarez, de Grat. l. 6. c. 9. n. 7. Hic ultimus dicit: *Christo Domino, ss. Virgini, et Adamo omnes virtutes fuisse infusas; ceteris justis de facto quatuor cardinales. Catechismus Rom. Par. 2. c. 2. n. 51., dicit, omnes infundi virtutes.* Cfr. etiam verba synodi *Atrebatensis*, supra p. 61. allegata; item propositionem 42. Baji proscriptam (Scheeben, Dogm. t. 2. n. 781.).

²⁾ In Psalm. 83. M. t. 37. p. 1066. Cfr. et ejusdem s. Patris effatum, de Bapt. parvul. l. 1. c. 26. M. t. 44. p. 131. In Psalm. 118. serm. 26. ad verba, *Feci judicium et justitiam*, M. t. 37. p. 1577. scribit: „Quis enim facit in homine justitiam nisi, qui justificat impium, h. e. per gratiam ... facit justum?“ Cfr. et effatum s. Cyrilli Alexandr., supra p. 19. allatum.

tutibus in genere.¹⁾ Homo per gratiam sanctificantem, uti vidimus, radicitus paratus redditur ad implendam *totam* legem, etiam,

¹⁾ Cfr. supra p. 63. Cfr. etiam s. Bonaventuram, in 3. dist. 33. a. 1. qu. 1., ubi legitur: „Generalis necessitas virtutum est ad rectificandum potentias animae contra obliquitatem et ad vigorandum contra difficultatem; virtus enim facit potentiam rectam et vigorosam. Et quoniam convenit hominem ordinari ad Deum, convenit nihilominus hominem ordinari ad *proximum et seipsum*; et in his eisdem potest obliquari et impediri, sive retardari; hinc est, quod non solum indiget habitibus ipsum vigorantibus et rectificantibus, prout directe tendit in Deum, cujusmodi sunt habitus virtutum theologicarum, sed etiam indiget habitibus ipsum regulantibus et rectificantibus, prout ordinatur ad seipsum et ad proximum. Et tales sunt habitus virtutum *cardinalium*. Unde, sicut praeter praecepta primae tabulae, quae directe ordinant in Deum, opportunum fuit ponere praecepta secundae tabulae, quae ordinant ad proximum; sic etiam in habitibus est intelligendum. Et propterea, praeter habitus virtutum theologicarum, necessarium est ad salutem ponere habitus virtutum *cardinalium*.“

Cfr. et ibidem, dist. 36. a. 1. qu. 1., ubi Doctor seraphicus rationem affert, cur, qui gratia sanctificante ornatus est, *omnes* habeat virtutes. Scribit nempe: „*Primo* quidem ex parte causae materialis, quae scilicet est *nostra necessitas*. *Secundo* ex parte causae efficientis, quae est *Dei largitas*. *Tertio* ex parte causae formalis, quae est *virtutum conformitas*. *Quarto* ex parte causae finalis, quae est *praemii dignitas*... Causa virtutum *efficiens* est divina liberalitas, cujus est nullo modo deficere in necessariis, sed omnia administrare affluenter et abunde. Unde, sicut divina liberalitas perficiens rem in Esse primum, dat ei totum, per quod possit in Esse conservari, ita perficiens ipsam in Esse secundo, dat illi integram perfectionem, per quam et in illo Esse manere possit et singulis vitiis obviare. Ideo conveniens est divinae largitati, cum gratificat hominem, diversitatem virtutum, in quibus consistit rectitudo vitae, eidem tribuere. Causa autem *formalis* ipsarum virtutum gratuitarum est ipsa Dei gratia, quae virtutes ceteras, quantum ad habitus sibi substratos, perficit et informat; et hoc per suam praesidentiam et influentiam, per quam animam facit gratam et quantum ad se et quantum ad ejus potentias. Unde, quia illa gratia conformiter se habet ad omnes virtutes; ex quo etiam ipsa habetur, aut quaelibet virtus habetur, aut nulla; et ideo necesse est virtutes esse connexas. Causa autem *finalis* virtutum est ipsa gloria, quae veniens in animam undique et plene perficit eam. Et ideo necesse est, quod per gratiam undique disponatur, nisi enim praecedat sufficiens dispositio, non inducitur perfectio. Necesse est ergo necessitate finis omnes potentias animae perfici per virtutes

quatenus praecipiuntur actus *moralium* virtutum. Quemadmodum in naturam rationalem conveniunt potentiae rationales, intellectus scilicet et voluntas, quae sunt principia proxima *omnium* actuum rationalium, ad quos natura rationalis inclinatur: ita ergo in gratiam sanctificantem veluti in novam naturam habitus etiam moralium virtutum tanquam potentiae supernaturales et principia proxima actuum moralium convenire debent.

gratuitas, ut idoneae sint et dispositae ad susceptionem gloriae. Et sic patet, quod ratio connexionis virtutum gratuitarum sumitur ex quaduplici genere causae.“ Cfr. etiam s. Thomam, Summ. Theol. p. 3. qu. 69. a. 6., ubi ostenditur, jam parvulos in Baptismo praeter gratiam etiam virtutes accipere. Idem legitur apud s. Thomam, Summ. Theol. p. 2. 2. qu. 47. a. 14. ad 3.

Necesse est, attendere ad quandam *objectionem*. Instant nempe, dicentes: Eosdem prave habitus, quos ante justificationem habemus, etiam post acceptam gratiam sanctificantem in nobis esse sentimus: quod non contingeret, si gratia sanctificans omnes secum haberet virtutes infusas. Item: Si tot virtutibus cumulatus est justus, quomodo fieri potest, ut tam tardus sit ad pietatem exercendam?

Respondemus: Factum illud, quo *justi* eosdem in se experiuntur prave habitus, quibus obnoxii erant ante justificationem, virtutum infusioni non adversatur; nam 1. inter virtutes infusas et habitus prave non est *formalis* oppositio, quum sint *diversi* ordinis: sicut etiam memoria orationis dominicae in lingua latina non opponitur oblivioni ejusdem in alia lingua; 2. distinguere debet *duplex facilitas* vel *difficultas*, una *interna*, quae per se inest cuicunque facultati respectu sui actus, alia, quae oritur ex adjunctis *externis*. Jam vero virtus *infusa* confert *priorem* facilitatem, sed non aufert difficultatem, quae oritur ex fomite concupiscentiae, tentationibus, etc.; quamvis 3. saepe, praesertim, si fervida praecesserit praeparatio, prave quoque habitus, si non penitus extirpet, multum tamen refrenet difficultatesque minuat. Cfr. Hurter, Compend. t. 3. n. 217.

Huc pertinent etiam, quae leguntur *Catechismo* Rom. Par. 2. c. 2. n. 53.: „Neque vero mirum cuiquam videri debet, si, quum tanta virtutum copia instructi et ornati simus, tamen non sine magna difficultate et labore pias honestasque actiones inchoamus, vel certe absolvimus.“ Id enim contingit propterea, „quoniam post Baptismum acerrima cupiditatis pugna adversus Spiritum relicta est.“ Addit autem *Catechismus*, l. c.: „In qua tamen contentione animo frangi aut debilitari christianum hominem non deceat; cum Dei benignitate freti optima spe niti debeamus, fore, ut quotidiana recte vivendi exercitatione, quaecunque pudica sunt,

Thesis: Gratia sanctificans secum habet etiam dona Spiritus sancti. Secum habet etiam dona Spiritus sancti.

Donum Spiritus sancti intelligimus quandam perfectionem, qua homo permanenter disponitur ad hoc, ut bene sequatur instinctum et motionem Spiritus sancti in ordine ad propriam salutem. Thesis explicatur.

Quandam perfectionem, inquam; donum Spiritus sancti nempe est habitus supernaturalis, qui potentiis animae superadditur, et quo homo idoneus redditur ad prompte et alacriter agendum secundum motionem Spiritus sancti;

permanenter, inquam; ita ergo, ut ista perfectio, ut jam annotavi, sit habitus, ergo aliquid in anima manens;

in ordine ad propriam salutem, inquam; ut indicetur donum Spiritus sancti pertinere ad gratiam gratum facientem ideoque distinguere a gratiis gratis datis, quae dantur ad aliorum salutem;¹⁾

instinctum et motionem Spiritus sancti, inquam; ut indicetur, donum Spiritus sancti subesse Spiritui sancto ut proprio motori.²⁾

quaecunque justa et sancta, eadem etiam facilia et jucunda videantur. Haec libenter cogitemus, haec alacri animo agamus, ut Deus pacis, et dilectionis sit nobiscum."

¹⁾ Sapientia et scientia c. gr., quatenus numerantur inter gratias gratis datas, dantur et inserviunt ad alios erudiendos in lege divina; sapientia vero et scientia sumptae pro donis Spiritus sancti perficiunt habentem se in ordine ad divina; per sapientiam homo ad (suavius et excellentius) contemplanda divina, et per scientiam ad temporalia (extraordinario modo) contemnenda movetur.

²⁾ Scribit s. Thomas, Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 68. a. 1.: „Omne, quod movetur, necesse est proportionatum esse motori ...; quanto igitur movens est altior, tanto necesse est, quod mobile perfectiori dispositione ei proportionetur; sicut videmus, quod perfectius oportet esse discipulum dispositum ad hoc, quod altiore doctrinam capiat a doctore. Manifestum est autem, quod virtutes humanae perficiunt hominem secundum quod homo natus est moveri per rationem in iis, quae interiorius vel exteriorius agit; oportet igitur inesse homini altiores perfectiones, secundum quas sit dispositus ad hoc, quod divinitus moveatur. Et illae perfectiones vocantur dona.“ — Lege de hisce donis Spiritus sancti etiam apud Migne, Curs. Theol. compl. t. 10. p. 1155. sqq.

Hinc aliquatenus manifestum est, qua re virtutes infusae a donis Spiritus sancti distinguantur. Etiam virtutes infusae sunt dona Spiritus sancti, et vicissim dona Spiritus sancti sunt habitus infusi, sicuti ipsae virtutes. Itē ista dispositio ad agendum, quae per virtutes animae potentiis confertur, in actum non prorumpit sine motione seu supernaturali illustratione et inspiratione Spiritus sancti. Attamen virtutes acquisitae et infusae reguntur *ratione* vel in se vel fide illustrata; dona Spiritus autem sancti, licet hominis libertatem non laedant, sed e contrario perficiant, reguntur instinctu et motione Spiritus sancti. Dona Spiritus sancti sunt habitus hominem perficientes ad hoc, ut instinctum atque motionem Spiritus sancti prompte sequatur; virtutes autem sunt habitus hominem perficientes ad hoc, ut imperium atque motionem rationis prompte sequatur. „His, qui moventur per instinctum divinum,“ ait s. Thomas, Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 68. a. 1., „non expedit consiliari secundum rationem humanam, sed quod sequantur interiorē instinctum, quia moventur a meliori principio, quam sit ratio humana.“

Thesis est sententia inter theologos communior.

Thesis demon-
stratur.

Ex s. *Scriptura* huc referri potest *Psalm.* 142, 10.: „Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam;“ item *Rom.* 8, 14.: „Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt Filii Dei.“ ¹⁾

Ex ss. *Patribus* loquatur s. Gregorius M.: ²⁾ „Spiritus sanctus, ait, dat sapientiam contra stultitiam, intellectum contra hebetudinem, consilium contra praecipitationem, fortitudinem contra timorem, scientiam contra ignorantiam, pietatem contra duritiam, humilitatem contra superbiam.“

Rationis censuram affert s. Thomas ³⁾ dicendo: „In ordine ad finem ultimum supernaturalem, ad quem ratio movet

¹⁾ Alia s. *Scripturae* effata lege apud s. Thomam, Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 68. a. 1. sqq.

²⁾ Moral., apud s. Thomam, Summ. Theol., p. 1. 2. qu. 68. a. 2.

³⁾ Summ. Theol. p. 1. 2. qu. 68. a. 2. — De hisce donis lege et s. Bonavent., Brev. par. 5. c. 5.; 3. dist. 35. a. 1.; Collat. de 7. don. Sp. s. n. 22. sqq.

secundum quod aliququaliter et imperfecte informata per virtutes theologicas, non sufficit ipsa motio rationis, nisi desuper adsit instinctus et motio Spiritus sancti, secundum illud *Rom.* 8, 14.: *Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei*; et in *Psalm.* 142, 10. dicitur: *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam*; quia scilicet in haereditatem illius terrae beatorum nullus potest pervenire, nisi moveatur et deducatur a Spiritu sancto: et ideo ad illum finem consequendum necessarium est homini habere donum Spiritus sancti.“

Quaeris, quot sint hujusmodi dona Spiritus sancti? Quot sint dona Spiritus sancti?

Septem plerumque ¹⁾ nominantur, nempe donum sapientiae, intellectus, scientiae, consilii, pietatis, fortitudinis et timoris Domini. Quatuor priora perficiunt rationem; tria posteriora voluntatem.

Donum *sapientiae* positum est in cognitione et de- Septem: nempe 1. donum sapientiae. lectatione summi boni, i. e. Dei. Qui ex hoc dono Spiritus sancti sapiens est, uni Deo vacat et studet in eumque fertur sincero affectu, totam fiduciam ac spem in illo collocans et ipsum ex toto corde, tota anima, tota mente, tota virtute diligens, praeterea nihil amans nisi Dei causa omniaque ad illius gloriam referens.

Huic sapientiae opponitur tam sapientia hujus mundi terrena, animalis, diabolica, quam hebetudo cordis et stupor mentis.

Donum *intellectus* est lumen supernaturale, quo mens 2. Donum intellectus. justus ad divina capienda et praesertim ad rectam s. Scripturae intelligentiam idoneus redditur.

Donum intellectus pugnat contra rerum divinarum contemptum, qui ex peccandi consuetudine oritur.

Dono *consilii* prompti reddimur ad bene deliberandum et judicandum, quid in rebus difficilioribus, praesertim inopinatis, quae ad salutem pertinent aut Dei gloriam amplificent, optimum sit factu. Est habitus supernaturalis, quo 3. Donum consilii.

¹⁾ Theologi non consentiunt. Suarez e. gr., de Grat. l. 6. c. 10. n. 10. annotat, nihil esse certum de eorum numero.

ratio a Spiritu sancto movetur, vel instruitur de iis, quae agenda sunt. Per donum consilii homo dirigitur quasi consilio a Deo ipso accepto.¹⁾

Huic dono opponitur tum praecipitatio, qua aliquis impetu voluntatis vel cupiditatis fertur ad agendum, tum consilium humanum, cuius finis non est Dei gloria sed hujus vitae commoda, quo, qui regunter, quaerunt, quae sua sunt, non quae Jesu Christi.

4. Donum fortitudinis. Donum *fortitudinis* est fiducia quaedam, menti a Spiritu sancto infusa, consequendi finem operis ardui propter Deum suscepti, et evadendi, quaecunque pericula ex adversa parte imminent.²⁾

Huic dono opponitur fortitudo virium humanarum, quatenus homo sibi ipsi confidit. Genuinus Christianus innititur Dei praesidio.

5. Donum scientiae. Donum *scientiae* est habitus supernaturalis, per quem homo ex singulari Spiritus sancti illustratione et motione scit, quid credere debeat, discernens credenda a non credendis, et per quem recte judicat de rebus humanis, quatenus nos ducunt ad Deum.³⁾

¹⁾ Justis omnibus commune est, ut in his, quae necessaria sunt ad salutem, a Deo consilium accipiant. — Dono consilii maxime opus est, cum aliquis status est eligendus, ex quo plerumque tota vitae nostrae ratio, imo sors aeterna pendet.

²⁾ Hoc dono instructus Christianus res perituras forti animo contemnit, nullis blanditiis emollitur, nullis rebus adversis perturbatur, non lueris aut divitiis corrumpitur, non adulatione flectitur, non favore delinitur, nullius potentiae metu frangitur.

³⁾ Donum scientiae *primo* quidem et principaliter respicit veritatum cognitionem, in quantum nempe homo scit, quid fide tenere debeat; *secundario* autem se extendit etiam ad operationem, nempe, in quantum per illud adigimur, ut secundum fidem ambulemus, secundum fidem operemur. Hoc dono idonei quoque reddimur ad scientiam fidei justo modo et recto fine acquirendam. Sunt namque, qui scire nolunt nisi eo fine, ut sciant: et turpis curiositas est. Et sunt, qui scire volunt, ut sciantur ipsi: et turpis vanitas est. Et sunt, qui scire volunt, ut scientiam suam vendant, v. c. pro pecunia, pro honoribus: et turpis quaestus est. Sed sunt, qui scire volunt, ut aedificent; item, qui scire volunt, ut aedificentur (s. Bernardus). Et ad hoc adigimur dono scientiae.

Donum *pietatis* est unguentum prae omnibus aro- 6 Donum pie-
matibus exquisitum; est nempe habitus supernaturalis, tatis.
quo anima christiana a Spiritu sancto redditur prompte mo-
bilis ad exhibendum cultum et officium Deo ut patri et omnibus
subinde hominibus, quatenus ad Deum spectant. Ad pietatem,
quatenus est Spiritus sancti donum, pertinet honorare Sanctos,
non contradicere s. Scripturae sive intellectae sive non intel-
lectae, proximis omnibus propter Deum benefacere, eorum
miseriis ex animo compati ac subvenire.

Donum *timoris Domini* est habitus supernaturalis, 7. Donum timoris
quo anima Deum reveretur seque ipsi subducere timet. 1) Domini.

Hoc donum opponitur mundano timori, qui a s. Scriptura
damnatur.

Recapitulatio et momentum practicum doctrinae de gratia
sanctificante.

Egimus de gratiae sanctificantis nominibus et natura, de
ejus effectibus atque de ejus insigni comitatu: et, quot dicta,
tot reperimus testimonia, gratiam sanctificantem excellentissimum
et maximum esse bonum, quod Christus passione sua meruit
et Spiritus sanctus nobis communicavit.

Si gratiam sanctificantem, *quid in se sit*, spectamus, Quoad ipsius
manifestum est, eam inter omnes alias gratias a Deo naturam.
nobis concessas eminere 1. sua *stabilitate*; nam est aliquid
permanens, in anima nostra perdurans, donec peccato lethali
destruatur; 2. sua *necessitate*; nam sine ea reliquae non pro-
sunt ad vitam aeternam; 3. sua *dignitate*; nam reliquarum
gratiarum est centrum et finis; reliquae gratiae tribuuntur,
ut homo vel disponatur ad sanctificationem, vel ut sanctitas in
homine conservetur et augeatur.

Si gratiae sanctificantis *effectus* consideramus, quid Quoad ejus
ea est nobilius, excellentius? Necesse non est mirabiles effectus.

1) Qui hoc donum habent, mandata Dei cum reverentia singulari
et ex intimo affectu custodiunt, semper solliciti, ne aliqua in re Deo
displiceant et ejus gratia excidant; salutem suam cum timore et tremore
operantur.

hosce effectus repetere, cum supra eos diserte indicaverimus. Liceat solum proferre, quae reperiuntur apud Vega, disertissimum gratiae justificationis seu sanctificantis praeconem. „Quantum autem et quam incomparabile sit istud beneficium, ita loquitur ¹⁾), non solum ex malo, cui opponitur, quod gravissimum est omnium malorum, et ex bonis, quae inde sequuntur, . . . manifestum esse potest: sed ex se ipso, si bene advertamus, facile possumus perspicere. Quis non magni facit, in gratia esse sui domini, sui parentis, sui praelati, sui ducis, sui principis, sui regis? Quid sunt autem omnes praelati et principes, si ad regem et Dominum dominantium et ad illum Patrem misericordiarum optimum, sapientissimum, et potentissimum, ex quo omnis paternitas in coelo et in terra, conferantur? Omnes gentes, quasi non sint, sic sunt coram eo, et quasi nihilum et inane reputatae sunt ei. . . . Auget et illud hoc beneficium, quod non solum redeunt peccatores, cum justificantur, in gratiam cum Deo, sed in eam gratiam redeunt, quae proprie filiorum et amicorum est. Recipit sic benigne Deus peccatores revertentes ad se et ita viscera misericordiae suae illis aperit, ut et filiorum et amicorum suorum nomine mox honorificet neque dedignetur filios et amicos appellare, qui paulo ante, ipso contempto, patrem alium sibi elegerant, et foedus cum ipsius inimico pepigerant. Vos, ait (*Joann.* 15.), *amici mei estis, si feceritis, quae praecipio vobis.* In quae verba pulchre Gregorius: O quanta est misericordia Conditoris nostri. Servi digni non sumus, et amici vocamur! Quanta est dignitas hominum esse amicos Dei!“

Gratia sanctificans, ut summum ejus effectum hoc loco speciatim in memoriam revocem, hominem ipsius naturae divinae participem reddit. Ubinam igitur aliquid gratia sanctificante excellentius atque nobilius reperitur?²⁾

¹⁾ De Justificat., sive in Tridentinum, l. 5. c. 6. — Lege etiam capita sequentia hujusce libri. Item cfr. Scheeben, die Herrlichkeiten der göttlichen Gnade, l. 2. c. 7.

²⁾ Cfr. s. Thomam, Summ. Theol., p. 1. 2. qu. 113. a. 9. — Cfr. et Dogm. m. t. 3. p. 3. sq.

Si insignem gratiae sanctificantis *comitatum* consideramus, illos nempe gratiarum thesauros, qui unacum gratia sanctificante animam hominis ingrediuntur ibique manent, virtutes scilicet theologicas et morales et copiosissima Spiritus sancti dona, quid gratia sanctificante excellentius? Jure et merito gratia sanctificans hoc respectu comparatur *soli*, qui tenebras dissipat et calefacit, qui rebus colorem, pulchritudinem atque foecunditatem tribuit. Sicut sol lumine suo non tantum exterius afficit, sed et intus pervadit corpora pellucida: ita gratia sanctificans omnes recessus animae pervadit, penetrat; sicut sol calefacit, ita gratia sanctificans sancto amore accendit; sicut sol folia florum ad se trahit, ita gratia sanctificans corda ad Deum trahit; sicut sol foecundat, ita gratia sanctificans steriles antea animas ad opera salutis reddit intentas.

Quid igitur inde, quod gratia est donum adeo excellens et nobile?

Necesse est, ut nosmet ipsi, maxime sacerdotes ac sacerdotii alumni, eam super omnia *aestimemus*, ut illum thesaurum in anima nostra jam Baptismate reconditum ipsi in dies magis cognoscere et de excellentia hujus rei, de incomparabili ejus pretio etiam alios instruere conemur: ut sic alteri, qui hunc thesaurum jam possident, rite eum aestiment, alteri autem, qui hac gratia carent, eam quaerant, ubi invenerunt, abscondant et ut pretiosissimam margaritam conservent.¹⁾ Quis enim aestimabit, quod ignorat, aut appetet, quod non aestimat?

Ne dicas, haec, quae hactenus de gratia sanctificante proposita sunt, sublimiora esse, quam ut percipi possint. Nam Deus medium praeparavit, quo hoc mysterium et ipsi sacerdotes investigare et postea alios de eo edocere valeamus, nempe preces, quibus nobismetipsis et aliis Spiritum sapientiae in agnitione hujus mysterii consequamur. Quocirca etiam Apostolus²⁾ scribit, se non cessare in orationibus suis precari,

¹⁾ Cfr. *Matth.* 13, 44.

²⁾ *Ephes.* 1 17. sqq.

„ut Deus Domini nostri Jesu Christi, Pater gloriae, det vobis Spiritum sapientiae et revelationis in agnitione ejus, illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis, quae sit spes vocationis ejus et, quae divitiae gloriae haereditatis ejus in Sanctis.“

Magnifica ¹⁾ sunt illa Apostoli verba in laudem gratiae sanctificantis et omnino ponderanda. Precatur Apostolus discipulis Spiritum sapientiae, i. e. ampliorem sapientiam, qua mysterium gratiae sanctificantis magis quotidie ac magis ipsis patefiat; illuminatos quoque oculos cordis, ut perfectius in dies cognoscant, quae et quanta sint bona, ad quae vocati sunt.

Ergo et nos oremus cum *Ecclesia*:²⁾ „Sancti Spiritus, Domine, corda nostra mundet infusio et sui roris intima aspersione foecundet;“ item:³⁾

„Veni sancte Spiritus,
Et emitte coelitus
Lucis tuae radium.
Veni pater pauperum,
Veni dator munerum,
Veni lumen cordium.

O lux beatissima,
Reple cordis intima
Tuorum fidelium.

Da tuis fidelibus,
In te confidentibus
Sacrum septenarium.
Da virtutis meritum,
Da salutis exitum,
Da perenne gaudium.“

¹⁾ Scribit Habertus, in Theologia ad usum seminarii Catalaunensis, apud Migne, Curs. Theol. compl. t. 10. p. 1144.

²⁾ Vigil. Pentecost.

³⁾ Sequent. Dominicae Pentecost.



INDEX.

	Pag.
Articulus I. Varia nomina gratiae sanctificantis	3
Articulus II. Errores	4
Articulus III. Notio et natura gratiae sanctificantis	6
Articulus IV. Effectus gratiae sanctificantis	21
Articulus V. Ejus comitatus	56
Recapitulatio et momentum practicum	73

234.3
K.157

4703

KATSCHTHALER Joannis
Deh Gratia Sanctificante
ed 3a

TITLE

DATE LOANED	BORROWER'S NAME	ROOM NUMBER
	<i>McEnaney</i>	MAY 25
	<i>Leahy</i>	
	<i>Zimmers</i>	

4703

